

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΖ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1/15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1978 | ΑΡΙΘ. 23-24

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Α'. ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ *

Σ χ ό λ ι α

Κεφ. III,1. «οὐ διατάσσομαι» ὡς ἐν Τράλλ. 3,3. Ρωμ. 4,3. Ἡ ἀρίστος ἀνωθυμία «τις» δηλ. «ἀπόστολος» ἢ «Πέτρος καὶ Παῦλος», ὡς ἐν Ρωμ. 4,3. Ἡ φράσις ὑποδηλοῖ καὶ τὸ ταπεινὸν φρόνημα τοῦ ἁγίου ἀνδρός. Παρόμοιαι ἐκφράσεις ἀπαντῶσι πολλάκις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσι. Π.χ. Βαρν. 1,8. 4,6. 9 «οὐχ ὡς διδάσκαλος», ὁ Ἴγν. χρησιμοποιοῖ τὸν ὄρον «συνδιδασκαλίτης». Περαιτέρω παρομοίας φράσεις ἔχομεν ἐν Ψευδο - Κλήμ., Ἐπιστ. Πέτρου πρὸς Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸθεον (Migne, P.G. 2,28A) «οὐχ ὡς προφήτης ὢν ἐπίσταμαι». Κ. Δ. Παύλου, Ἐφ. 3,8. Α' Κορ. 15,9. Α' Τιμ. 1,15. Πολυκράτης παρ' Εὐσεβίῳ, Ἐ. Ἰ. V, 24,6 (καθ' ὃν ὁ μικρότερος πάντων ὑμῶν), Πολυκ. πρὸς Φιλιππ. 12,1. Λουκιανὸς πρὸς Κελερίνον (Κυπρ., ἐπιστ. 22,1). — Ἐκτοτε κατέστη συνήθης ἡ ταπεινολόγος ἐκφρασις παρὰ τε τοῖς ἱερατικοῖς, τοῖς μοναχοῖς καὶ τοῖς εὐσεβοφροσύνῃν ἐπιδεικνύουσιν.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 530 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

Ἡ λ. ἢ μᾶλλον ὁ ὄρος «ὄνομα», λαμβανόμενος ἐν ἀπολύτῳ ἐννοίᾳ, ἀναφέρεται εἰς τὸ ὑπέρτατον «ὄνομα τοῦ Χριστοῦ». Πβλ. ἐπίσης Ἐφ. 7,1. Φιλαδ. 10,1. Κ.Δ. Πράξ. 5,41. Γ' Ἰω. 7. Α' Κλήμ. 43,2. Β' Κλήμ. 13,1.4. Ἐρμᾶς, Παραβ. VIII, 10,3. IX, 13,2. 28,3. Τερτυλλ., Ἀπολογ. 2. Πβλ. ἀκόμη Ἰγν., Ρωμ. προοίμ., 9,3. Σμυρν. 4,2. 12,2. Πολύκ. 5,1. Πβλ. ἐπίσης τὸ ἐν ἀπολύτῳ ἐννοίᾳ λαμβανόμενον «θέλημα» ἐν Τραλλ. 13,2, τὴν «ἐντολήν» Σμυρν. 12,1, «χάρις».

«συνδιδασκαλίτης» μόνον ἄπαξ παρ' Ἰγνατίῳ καὶ σημαίνει τὸν «συμμαθητήν», ὡς ἐν Ἰω. 11,16. Κοινὸς διδάσκαλος εἶναι ὁ Χριστὸς κατὰ τὸ Ἐφ. 15,1. Ὁ Ἰγν. ἐν Πολύκ. 3,1 παρομοιάζει τοὺς «συνδιδασκαλίτας» πρὸς τοὺς «ἀθλητάς». Ἀντιδιαστέλλει δὲ τούτους πρὸς τοὺς «ἐτεροδιδασκαλίτας». Λέγει ἐκεῖ: «Οἱ δοκοῦντες ἀξιόπιστοι εἶναι, καὶ ἐτεροδιδασκαλοῦντες, μῆ σε καταπλησέτωσαν. Στῆθι δὲ ἐδραῖος, ὡς ἄκμων τυπτόμενος. Μεγάλου ἐστὶν ἀθλητοῦ, δέρεσθαι, καὶ νικᾶν». Ὁ Χρυσόστομος εἰς Ὀμιλ. εἰς τὸν ἅγιον Ἰγνάτιον, νόθον (Migne, P.G. 50,592 ἐξ.), λέγει: «καὶ γὰρ κατὰ τὴν ὁδὸν πόλεις συντρέχουσαι πάντοθεν ἤλειπον τὸν ἀθλητὴν καὶ μετὰ πολλῶν ἐξέπεμπον τῶν ἐφοδίων». Καὶ ὁ Ἰγν., βαδίζων ἕνα μαρτυρήση, διαδηλοῖ ὅτι ἔχει ἀνάγκη τῆς «ἀλοιφῆς» ταύτης, ἥτοι τῆς «πίστεως», ἣν χάριτι Θεοῦ ἐλπίζει νὰ ἔχη αὐξανομένην διὰ τῶν προσευχῶν τῶν ἀποδεκτῶν τῶν ἐπιστολῶν του, διὸ καὶ παρακαλεῖ τούτους, ὅπως προσεύχωνται ὑπὲρ αὐτοῦ.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Ὁμ. Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἀκαδημαϊκός

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Πολυτάλαντος ψυχή.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς (Η' αἰών), τοῦ ὁποίου ἡ σεπιτὴ μνήμη ἄγεται τὴν 4ην Δεκεμβρίου, ὑπῆρξε πολυτάλαντος ψυχή. Ἀνεδείχθη λαμπρὸς ἀθλητὴς εἰς τὸν στίβον τῶν ὀσιακῶν ἀρετῶν, ἰδεωδῶς ἀκριβολόγος εἰς τὴν Θεολογίαν καὶ ἐξαίσιος ὑμνωδός. Τὸ ὄνομά του σελαγίζει εἰς τὸ πνευματικὸν στερέωμα τῆς Ὁρθοδοξίας ὡς ἀκροτελεύτιον τῆς σειρᾶς τῶν ἀρχαίων Πατέρων. Ἐφάμιλλος τῶν κορυφαίων ἐξ αὐτῶν, ἐβάδισεν ἐπὶ τῶν ζωηφόρων ἰχνῶν των εἰς τὸν βίον, τὴν σκέψιν καὶ τὸ αἶσθημα. Ἐμιμήθη τὴν πολιτείαν των. Ἐσουσηματοποίησεν ὅτι ἐκεῖνοι ἐδί-
 दाξαν, πήξας ἐκ τοῦ ὕλικοῦ τούτου τὸ οἰκοδόμημα τῆς πίστεώς μας, μὲ σπανίαν ἀρμονίαν καὶ πληρότητα. Τὸ συγγραφικὸν ἔργον του, πεζὸν καὶ ποιητικόν, τὸν κατατάσσει εἰς ὑψηλὴν θέσιν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Γραμματείᾳ. Δικαιούμενον δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἐκθαμβωτικοῦ βιώματος τοῦ ἀνδρός, ἐξηγεῖ τὴν πολλὴν τιμὴν καὶ ἐν Χριστῷ καύχησιν, μεθ' ὧν περιβάλλει ἡ καθ' ἡμᾶς χριστιανικὴ Ἀνατολὴ τοιοῦτον Πατέρα.

Κυρία προϋπόθεσις.

Εἰς τὰς ἡμέρας μας, τὰ μέλη τῶν καθ' ἐνορίαν Ἐκκλησιῶν δὲν διακρίνονται δι' ἰσχυρὸν αἶσθημα τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφωσύνης, ὡς συνέβαιναν εἰς παλαιότερας ἐποχάς. Καὶ εἶναι ἐπόμενον, ἢ κατάστασις αὕτη νὰ ἐπιδρᾷ εἰς τὴν ψυχολογίαν τῶν καλῶν κληρικῶν. Ὑποβάλλει εἰς αὐτοὺς σκέψεις πρὸς τείνουσιν νὰ μαράνουν τὴν ποιμαντικὴν ἐλπίδα. Ἀλλὰ τὸ ἀντίπαλον τοῦτο δέος δὲν εἶναι, διὰ τὸν ὄντως πιστὸν καὶ φιλότιμον ἐργάτην τοῦ μυστικοῦ Ἀμπελῶνος, ἀήτητον. «Μεῖζων ὁ ἐν ἡμῖν ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ» (Α' Ἰω. δ' 4). Μὲ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου, τὸ ἐν τῇ ἐνορίᾳ ἐπιτελούμενον ἀναηπικὸν καὶ ἀγιαστικὸν ἔργον δύναται νὰ

σημειώση πᾶσαν ἐπιτυχίαν. Ὑπὸ τὴν ἐξῆς κυρίαν προϋπόθεσιν: νὰ δίδῃ τὸ παράδειγμα στοργῆς πρὸς τοὺς κατ' ἐξοχὴν «πλησίον» του, ἦτοι τὰ πνευματικά του τέκνα, ὁ ἐφημέριος. Πλησιάζων αὐτά, τὰ ἐμπνέει νὰ συμπλησιάσουν, νὰ βιώνουν, ἰδίως περὶ τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, τὴν οὐσιώδη ἔννοιαν τῆς Ἐκκλησίας, ἐγκειμένην εἰς τὸν «σύνδεσμον τῆς τελειότητος» (Κολ. γ' 14), τὴν ἀγάπην.

Χριστὸς ἐπὶ γῆς!

Ἡ μεγάλη Δεσποτικὴ ἐορτὴ τῶν Χριστουγέννων εἶναι ἐν ὄψει. Κατ' αὐτὴν, ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ, μετὰ τῶν Ἀγγέλων, τῶν Ποιμένων καὶ τῶν Μάγων, τὸν Θεὸν «φανερωθέντα ἐν σαρκὶ» (Α' Τιμ. γ' 16). Εἶναι ἡμέρα ἀγίας χαρᾶς, ταπεινῆς λατρείας, ἀδόλου κατανύξεως. Πρὸ τῆς Φάντης, κλίνομεν γόνυ ψυχῆς, προσκυνοῦντες καὶ δοξάζοντες τὸ Θεῖον Βρέφος, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ «Παλαιὸς τῶν ἡμερῶν», ὁ αἰώνιος Θεός, ὁ «δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν» καταδεχθεὶς νὰ προσλάβῃ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἵνα ἐπαναφέρῃ αὐτὴν εἰς τὸ «ἀρχαῖον κάλλος», ἵνα θεώσῃ αὐτήν. Πόσον εὐγνώμονες πρέπει νὰ εἴμεθα εἰς τὴν ἀγάπην του! Καὶ μὲ τί ζῆλον νὰ ἀνταποκριθῶμεν — βιοῦντες τὸ ἄγιον Εὐαγγέλιόν του — εἰς αὐτὴν τὴν ἀγάπην, ἡ ὁποία ἀξίζει ὅλην τὴν ἰδικὴν μας φιλότητα!

Μὲ αὐτὰ τὰ αἰσθήματα, ἃς ὑπαντήσωμεν τὰ Χριστούγεννα. Τὸ μήνυμα τῆς σεπτιῆς ἡμέρας τῶν εἶναι: «Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε!» (ἀπὸ τὴν Ὑμνωδίαν, τροπάριον ἀπηχοῦν τὴν φωνὴν τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ). Ἐορτάζοντες ἐφέτος τὸ μέγα τοῦτο γεγονός τῆς θείας περὶ ἡμᾶς οἰκονομίας, καλούμεθα νὰ τὸ βιώσωμεν μὲ πλείονα ἢ ἄλλοτε εὐθύτητα καὶ ἀγνότητα καρδίας. Ὡστε ὄντως, τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἐπὶ γῆς κατελθόντος, ἡμεῖς νὰ ὑψωθῶμεν.

ΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΤΗΣ «ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ»
ΤΟΥ ΙΠΠΟΛΥΤΟΥ *

ΙΓ'

Ἄξιοσημείωτα εἶναι τέλος τὰ ὑπὸ τῆς «Ἀποστολικῆς Παραδόσεως» τοῦ Ἰππολύτου ὀριζόμενα περὶ τῶν καιρῶν τῆς προσευχῆς.

Συμφώνως πρὸς τὸ σαϊδικόν, ἀραβικὸν καὶ αἰθιοπικὸν κείμενον τοῦ παλαιοχριστιανικοῦ τούτου ἔργου, «πᾶς πιστός, ἀνὴρ ἢ γυνή, ἅμα τῇ ἐκ τοῦ ὕπνου ἐγέρσει κατ' ὄρθρον, πρὶν ἢ ἐπιχειρήσουν ἔργον τι, ἔπρεπε πρῶτον νὰ πλύνουν τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ νὰ προσευχηθοῦν εἰς τὸν Θεὸν (*lavent manus suas et orient deum*) καὶ ἔπειτα νὰ παρευρεθοῦν εἰς τὸ ἴδιον ἔργον»¹¹¹. Πιθανώτατα κατὰ τὴν προσευχὴν ταύτην ἀπηυθύνοντο εὐχαριστίαι πρὸς τὸν ἀνατείλαντα τὸ φῶς Θεόν, ὡς συνάγεται ἐκ μαρτυρίας τοῦ Τερτυλλιανοῦ, τονίζοντος ὅτι οἱ πιστοὶ ὀφείλουν νὰ προσεύχωνται ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ τοῦ φωτὸς καὶ τῆς νυκτός¹¹². Ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι προφανῆς ἡ ἐπίδρασις ἐκ τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες εἶχον τὴν συνήθειαν νὰ πλύνωνται πρὸ τῆς ἐωθινῆς προσευχῆς¹¹³. Ὅπως δὲ παρ' Ἰουδαίοις ἢ κατὰ τὴν πρῶτην

---

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 535 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

111. B. B o t t e, μν. ἔ., σελ. 124-125.

112. Τερτυλλιανοῦ, *De oratione*, Migne P.L. τόμ. 1, στ. 1300: «*Exceptis utique legitimis orationibus quae sine ulla admonitione debentur ingressu lucis et noctis*».

113. Πρβλ. *The Jewish Encyclopedia*, New York, 1901, τόμ. 1, σελ. 69.

προσευχῇ συνεδυάζετο καὶ μετὰ δημοσίας λατρείας¹¹⁴, οὕτω καὶ παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς ἐνωρίτατα ἐγίνοντο καὶ ἐν τῷ ναῷ πρωΐναι συνάξεις, τὰς ὁποίας πιθανῶς ὑπαινίσσεται ὁ Ἰππόλυτος, ὅταν ἐν συνεχείᾳ τονίζῃ: «Καὶ ἐὰν ὑπάρχη διδασκαλία τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ἕκαστος ἄς προτιμᾷ νὰ μεταβαίνει ἐκεῖ... Διότι, ὅστις προσεύχεται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ (qui enim orat in ecclesia), θὰ δύναται νὰ ἀποφεύγῃ τὰ κακὰ τῆς ἡμέρας... Καὶ ἐὰν εἶναι ἡμέρα, καθ' ἣν δὲν ὑπάρχει διδασκαλία τις», ἄς μελετᾷ ἕκαστος κατ' οἶκον πρὸς ὠφέλειαν βιβλίον τι ἅγιον (accipiat librum sanctum et legat in eo sufficienter quod videtur ei ferre utilitatem)¹¹⁵.

Ἡ «Ἀποστολικὴ Παράδοσις» τοῦ Ἰππολύτου συνιστᾷ ὡσαύτως τὴν προσευχὴν κατὰ τὴν τρίτην ὥραν (tempore horae tertiae), διότι κατ' αὐτὴν ὤφθη ὁ Κύριος καθηλωμένος ἐπὶ τοῦ ξύλου τοῦ Σταυροῦ (in hac enim hora visus est Christus cum fixus est in ligno). Τὴν αὐτὴν ὥραν ὠρίσθη ὑπὸ τοῦ Νόμου τῆς Π.Δ. νὰ προσφέρηται ὁ ἄρτος τῆς προθέσεως ὡς τύπος τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου (typus corporis et sanguinis Christi)¹¹⁶.

Ὡσαύτως συνιστᾶται ἡ προσευχὴ κατὰ τὴν ἕκτην ὥραν (tempore horae sextae), διότι κατ' αὐτὴν, ὅταν ὁ Κύριος ἦτο ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἐνεφανίσθη τὸ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἐξαπλωθὲν σκότος (Πρβλ. Ματθ. κζ', 45. Μάρκ. ιε', 33 καὶ Λουκ. κγ', 44)¹¹⁷.

Μνημονεύεται ὁμοίως προσευχὴ κατὰ τὴν ἐνάτην ὥραν (tempore horae nonae), διότι κατ' αὐτὴν ἐνύγη διὰ τῆς λόγῃς

114. Ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῆς Ἱερουσαλήμ, τῆς Καισαρείας, τῆς Ἀντιοχείας καὶ Ρώμης εἶναι σχεδὸν βέβαιον, ὅτι ἐγίνοντο ἀκολουθίαι καθ' ἑκάστην πρωΐαν καὶ ἑσπέραν: C. W. Dugmore, The influence of the Synagogue upon the divin office, σελ. 43-44. Παν. Τρεμπέλα, Ἀρχαὶ καὶ χαρακτὴρ τῆς χριστιανικῆς λατρείας, σελ. 60.

115. B. Botte, αὐτόθι.

116. Ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 126-127.

117. Αὐτόθι, σελ. 128-129.

ἡ πλευρὰ τοῦ Κυρίου καὶ ἐξῆλθεν ἐξ αὐτῆς αἷμα καὶ ὕδωρ (Πρβλ. Ἰωάν. ιθ', 34)¹¹⁸.

Εἶτα ὑποδεικνύεται ἡ πρὸ τῆς νυκτερινῆς ἀναπαύσεως προσευχή: «Ora etiam antequam requiescas in lecto cubiculi tui»¹¹⁹. Ἐν συνεχείᾳ δίδεται προτροπὴ διὰ τὴν κατὰ τὸ μεσονύκτιον ἔγερσιν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν: («Κατὰ τὸ μεσονύκτιον νὰ ἐγερθῆς, νὰ πλύνῃς τὰς χεῖράς σου καὶ νὰ προσευχηθῆς. Ἐὰν ἡ σύζυγός σου εἶναι παροῦσα, νὰ προσευχηθῆτε οἱ δύο μαζί. Ἄλλ' ἐὰν αὕτη δὲν εἶναι ἀκόμη πιστή, νὰ ἀποσυρθῆς εἰς ἄλλο δωμάτιον, νὰ προσευχηθῆς καὶ νὰ ἐπανέλθῃς εἰς τὴν κλίνην σου. Νὰ μὴ διστάζῃς νὰ προσεύχησαι. Ὁ εὕρισκόμενος ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ γάμου δὲν εἶναι ἀκάθαρτος (Qui in nuptias ligatus est non est inquinatus)¹²⁰. Ἡ κατὰ τὸ μεσονύκτιον προσευχὴ συνιστᾶται, διότι κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν πᾶσα ἡ δημιουργία ἐφησυχάζει (ἀπρακτεῖ) μίαν στιγμὴν, ἵνα ὑμνήσῃ τὸν Κύριον. Οἱ ἀστέρες, τὰ δένδρα, τὰ ὕδατα σταματοῦν, ἵνα μετὰ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ψυχῶν τῶν δικαίων δοξολογήσουν τὸν παντοκράτορα Κύριον¹²¹. Ἡ μεσονύκτιος προσευχὴ, κατὰ τὴν «Ἀποστολικὴν Παράδοσιν» τοῦ Ἱππολύτου, ἐπιβάλλεται τόσον ἐκ τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, καθ' οὓς «μέσης νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν· ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ» (Ματθ. κε', 6), ὅσον καὶ ἐκ τῆς προτροπῆς: «Πρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἶδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται» (Ματθ. κε', 13)¹²².

118. Αὐτόθι.

119. Ἐνθ' ἄνωτ.

120. Αὐτόθι.

121. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 130-131: «Hac hora omnis creatura quiescit ad momentum quoddam, ut laudent dominum, stellas et arbusta et aquas stare in ictu, et omne agmen angelorum ministrat ei in hac hora una cum iustorum animabus laudare deum».

122. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 132-133.

Ἐξ ἄλλου ἢ κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀλεκτοροφωνίας προσευχὴ συνιστάται, «διότι κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραὴλ ἠρνήθησαν τὸν Κύριον, τὸν Ὅποιον ἡμεῖς γνωρίζομεν πιστεύοντες τῇ ἐλπίδι τοῦ αἰωνίου φωτὸς ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν νεκρῶν (sub spe luminis aeterni in resurrectione mortuorum)¹²³.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰπολύτου μαρτυρουμένη προσευχὴ κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας προφανῶς δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὰς μεταγενεστέρως καθορισθείσας ἐπισήμους καὶ κανονικὰς ὥρας δημοσίας λατρείας. Μόνον ἡ προσευχὴ τοῦ ὄρθρου συνεδέετο πιθανῶς μετὰ τινων δημοσίων συνάξεων τῶν πιστῶν. Πάντως τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰπολύτου λεγόμενα περὶ τῶν ὥρῶν τῆς προσευχῆς ἐπέδρασαν ὁπωσδήποτε ἐπὶ τῆς μεταγενεστέρας λειτουργικῆς πράξεως.

Ἐκ τῶν ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ λεχθέντων συνάγεται, ὅτι ἡ «Ἀποστολικὴ Παράδοσις» τοῦ Ἰπολύτου εἶναι τῶ ὄντι σπουδαιότατη πηγὴ τῆς Λειτουργικῆς, παρουσιάζουσα οὐ μόνον ἀνεπτυγμένην λειτουργικὴν πρᾶξιν, ἀναφερομένην εἰς τὴν τελετουργίαν τῶν κυριωτέρων μυστηρίων καὶ ἄλλων λατρευτικῶν πράξεων, ἀλλὰ καὶ τὸν καθ' ὅλου πυρῆνα τῆς ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἤδη ἀπαντωμένης λειτουργικῆς εὐσεβείας, ἥτις μεταγενεστέρως ὠδήγησεν εἰς τὴν δημιουργίαν ἀνεπτυγμένων λειτουργικῶν μορφῶν.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

---

123. Αὐτόθι.

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑΤΟΣ

Δ Ε Κ Ε Μ Β Ρ Ι Ο Σ

4 Δεκεμβρίου.

Εἰς τὴν ἁγίαν μεγαλομάρτυρα Βαρβάραν.

«... καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν... ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ... ἤψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ».

Εἶχε πολὺ ταλαιπωρηθῆ ἡ αἰμορροῦσα ἐκείνη γυναῖκα. Ἦ πολυετής καὶ ἐξαντλητικὴ ἀσθένειά της δὲν ἐθεραπεύετο, καὶ δι' ἄλλους ἴσως λόγους, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀκαταλλήλότητα τῶν ἰατρῶν καὶ τῆς νοσηλείας.

1. Μία τοιαύτη περιπέτεια ἀνεπιτυχῶς καὶ ἀνωφελῶς ἰατρικῆς ἐνεργείας ἀπεικονίζει εὐρύτερον ἀναλόγους καταστάσεις παρατηρουμένας εἰς τὴν κοινωνίαν.

Πολλάκις νοσεῖ καὶ ἡ κοινωνία καὶ ἡ οἰκογένεια καὶ τὰ ἐπὶ μέρους ἄτομα, ἐξ αἰτίας νοσηρᾶς νοστροπίας καὶ μὴ ὑγιῶν ἀρχῶν καὶ τακτικῆς εἰς τὸν βίον. Πολλὰ πράγματα «δὲν πᾶνε καλά». Χρειαζοῦνται ἐξυγιάνειν. Ἄλλως ἡ νοσηρὰ κατάστασις χειροτερεύει. Καί, ὡς ἄλλη αἰμορροῦσα, ἡ κοινωνία, «πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν» αὐτοσχεδίων καὶ ἀνεπαρκῶν, (ἔστω καὶ ἂν ὀνομάζωνται πολιτισμός, μόρφωσις, προηγμένα ἰδέαι καὶ θεωρίαι καὶ συστήματα κοινωνικά), διαπιστώνει μὲ πολλὴν ἀπογοήτευσιν ἀποτελέσματα ἀνησυχητικά· εἴτε τελείως ἀνύπαρκτα («μηδὲν ὠφεληθεῖσα»), εἴτε καὶ ἀρνητικὰ πολλάκις («ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα»).

2. Ἰδοὺ ὁμως ἡ ἁγία Βαρβάρα. «Ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ» ἐπίστευσε καὶ ἀπεδέχθη Αὐτὸν ὡς τὸν ἀληθῆ καὶ ἀλάθητον Ἰατρὸν καὶ Σωτῆρα.

Εἶχε γνωρίσει τὴν νοσηρὰν κατάστασιν μέσα εἰς τὴν οἰκογένειάν της, εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς της, φανατικοῦ εἰδωλολάτρου, ἀνθρώπου πείσμονος καὶ σκληροῦ καὶ ἀνελεήτου.

Δὲν εἶναι μικρὸν τὸ δράμα μᾶς οἰκογενείας, νὰ ἔχη εἰς τοὺς κόλπους της ἓνα τραχὺν καὶ ἀδίστακτον ἄνθρωπον.

Ὅταν δὲ ἡ Ἁγία ἐπεξέτεινε τὸ βλέμμα της ἐξω τῆς οἰκογενείας, εἰς τὴν εἰδωλολατρικὴν κοινωνίαν τῆς ἐποχῆς της, καὶ εἰς τὰ πρόσωπα τοῦ κοινωνικοῦ αὐτῆς περιβάλλοντος, ἔβλεπε καὶ εἰς αὐτοὺς τὴν μεγάλην ἐξαχρείωσιν καὶ τὸν τέλειον ἠθικὸν ἐκτροχιασμόν.

Ἄλλ' «ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ» ἐπίστευσε τὸ ἐλπιδοφόρον μήνυμα ὅτι «αὐτὸς σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν».

Εἰς τὸ μήνυμα τοῦτο περιλαμβάνεται καὶ ἡ ὀρθὴ διάγνωσις τῆς νόσου καὶ ἡ βεβαία θεραπεία αὐτῆς. Διότι εὐρέθη ὁ θεὸς Ἰατρός.

α) Ἡ δ ι α γ γ ω σ ι ς. Οἱ ἄνθρωποι πάσχουν καὶ ὑποφέρουν «ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν». Τὰ ὅσα συμβαίνουν, ἄτοπα καὶ ἠθικῶς ἀπαράδεκτα, εἶναι μὲ μίαν λέξιν «ἁμαρτία». Καὶ «ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία» (Α' Ἰω. 3, 4), δηλ. ἀθέτησις τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ. Τὰ δὲ «ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος» καὶ «σύνητριμμα καὶ ταλαιπωρία» καὶ «θλίψις καὶ στενοχωρία» (Ρωμ. 6. 23· 3. 16· 2. 9).

β) Ὁ Ἰ α τ ρ ό ς. «Αὐτὸς σώσει...» καὶ οὐδεὶς ἄλλος. «Οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία» (Πράξ. 4, 12). Εἶναι ἀνίσχυρα οἰαδῆποτε κοινωνικὰ ἢ πολιτιστικὰ μέσα, γὰρ ἐπιφέρουν τὴν θεραπείαν καὶ τὴν ἀνόρθωσιν. Δὲν θὰ προέλθῃ ἡ διόρθωσις μὲ ρυθμίσεις νομικὰς, καθεστωτικὰς κ.τ.τ. ἢ ἀπλῶς μὲ μορφωτικὰ μέσα καὶ προόδους τοῦ πολιτισμοῦ. Πολλάκις μάλιστα, εἰς χεῖρας ἀρμοδιῶν καὶ ὑπευθύνων ἢ καὶ μετ' ἐξουσίας ἐνεργούντων προσώπων, κακοπαθεῖ ἡ ἠθικὴ τάξις («πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν» τοιούτων «ιατρῶν») καὶ αἱ χριστιανικαὶ ἀρχαί' ἢ καὶ διευκολύγονται οἱ τὰ φαῦλα πράσσοντες καὶ οἱ ἐπιδιώκοντες ὑποπτα καὶ ἐπιλήψιμα πράγματα.

γ) Οἱ νοσηλευόμενοι καὶ σωζόμενοι. Ὁ θεὸς Ἰατρός θὰ σώσῃ «τὸν λαὸν αὐτοῦ».

Εἴμεθα «λαὸς τοῦ πάντες ἡμεῖς»;

Τὰ Χριστούγεννα μᾶς καλοῦν γὰρ ἐνταχθῶμεν εἰς τὸν λαὸν Του. Καὶ εἰς τὴν βασιλείαν Του.

★

6 Δεκεμβρίου.

Εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον.

«Μακάριοι οἱ πραεῖς».

Πολύπλευρος εἶναι ἡ ἀρετὴ τοῦ ἑορταζομένου Ἁγίου Νικολάου. Ἡ ἁγία μορφή τοῦ θαυματουργοῦ ἐπισκόπου τῶν Μύρων τῆς Λυκίας δέχεται ἐπὶ τῆς εἰκόνης του τὸν ἀσπασμὸν τῆς εὐλαθείας μας. Προβάλλεται ὁμοῦ καὶ ὡς ἔμφυχος εἰκὼν ὁ

σεπτὸς οὗτος Ἱεράρχης. Καὶ δὴ «εἰκὼν τῆς πραότητος», ὡς τὸν ἐγκωμιάζει ἡ Ἐκκλησία.

Ἴδωμεν τὴν ἀξίαν τῆς πραότητος, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἵνα διδαχθῶμεν καὶ παραδειγματισθῶμεν δι' αὐτοῦ.

1. Ὁ Κύριος ἐμακάρισε τοὺς πραεῖς. «Μακάριοι οἱ πραεῖς —εἶπεν— ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν». Περιέλαβε δὲ τὸν μακαρισμὸν τοῦτον τῶν πραέων εἰς τὴν σειρὰν τῶν μακαρισμῶν τῶν ἀφορώντων εἰς τὰς χριστιανικὰς ἀρετὰς ἐν γένει. Διότι ἡ πραότης —ὡς καὶ πᾶσα ἀρετὴ— δὲν ἀπομονώνεται ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἀρετῶν, οὐδὲ ἀποκτᾶται μεμονωμένως.

Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐξωτερικῶς μὲν παρουσιάζεται κύριος τῶν νεύρων του· κρατῶν τοῦ θυμοῦ καὶ πάσης ἐξαλλοσύνης· εἶναι ἤρεμος καὶ γαλήνιος. Πηγάζει ὅμως ἐκ θαθέων ἢ ἐξωτερικῆ αὐτῆ ἠρεμίας του. Προέρχεται ἀπὸ τὸ ἐπικρατοῦν εἰς τὴν ψυχὴν του κλίμα τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης καὶ εἰρήνης.

Ἡ κατὰ Χριστὸν ζωὴ χαρακτηρίζει ἄνθρωπον λυτρωθέντα, διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν παθῶν. Ἡ ἐσωτερικὴ γαλήνη ἀναλύεται ὡς «ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη». Ἀποβαίνει δέ, καὶ ἐξωτερικῶς, πλήρης αὐτοκυριαρχία. Αὐτοκυριαρχία ἐν πᾶσιν. Εἰς τὰ νεῦρα καὶ τὸν θυμὸν, εἰς τὴν γλῶσσαν, εἰς «τὴν σάρκα σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις». Καὶ οὕτως «ὁ καρπὸς τοῦ πνεύματος» δλοκληροῦται μὲ τὴν τελικὴν τριάδα τῶν ἀρετῶν «πίστις, πραότης, ἐγκράτεια». Διὸ καὶ ὁ ἅγιος Νικόλαος ἀποκαλεῖται ἀντιστοίχως «κανὼν πίστεως, εἰκὼν πραότητος, καὶ ἐγκρατείας διδάσκαλος».

2. Ἄλλ' ἡ πραότης —καρπὸς τοῦ πνεύματος καὶ καρπὸς τῆς πίστεως— εἶναι ἔκφρασις μεγάλης ψυχικῆς δυνάμεως. Δὲν εἶναι ἀδυναμία, ὅπως νομίζουν μερικοὶ. Οὔτε, ἀντιθέτως, εἶναι δυναμισμὸς καὶ ἀνδρισμὸς ἢ νευρικότης καὶ αἱ ἐκρήξεις τοῦ θυμοῦ.

Διηρωτήθησαν ἄρα γε καὶ ἐσκέφθησάν ποτε οἱ νευρώδεις καὶ βίαιοι —δῆθεν δυναμικοὶ— τύποι, ποῖον εἶναι τὸ εὐκολον καὶ ποῖον τὸ δύσκολον ἐν προκειμένῳ; Εὐκόλα θυμώνομεν' καὶ δύσκολα συγκρατούμεθα. Δυνατὸς, ἐπομένως, καὶ ἀνδροπρεπῆς εἶναι ὁ ἔχων ὡς ἀρχὴν του τὸ «θυμὸν κράτει», τ.ἔ. ὁ πρῶτος, καὶ ὄχι ὁ θυμώδης.

Ἐξ ἄλλου, ὁ θυμώδης καὶ «ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ» (Ματθ. 5, 22) δὲν εἶναι θεδαίως ὑπόδειγμα χαρακτήρος, δῆθεν δυναμικοῦ καὶ ἀποφασιστικοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι μᾶλλον ἐκτεθειμέ-

νος και επιρρεπής εις πολλὰς ἐπιληψίμους και ἐπικινδύνους ἐνεργείας. Καὶ ἂν δὲν ἐξετράπη και δὲν ἐξώκειλεν εις ἐγκληματικὰς πράξεις, πόρρω ἀπέχει τοῦ «μετρημένου» και τοῦ ἐναρέτου ἢ τοῦ ἀξιαγαπήτου ἀνθρώπου. Ὑπάρχει δὲ πάντοτε δι' αὐτὸν ὁ κίνδυνος ποῦ ὑπαινίσσεται ὁ Κύριος, ὅταν ἔλεγε, συμπληρῶν τὸν μωσαϊκὸν νόμον· «ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις οὐ φονεύσεις... ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ... ἔνοχος ἔσται» (ἐνθ' ἀνωτ.). Διότι ρίζα και ἀρχὴ εις ὅλας τὰς βιαιότητας —λόγῳ και ἔργῳ— εἶναι ὁ θυμὸς. Ὁ θυμῶδης δὲν ἐλέγχει οὔτε τοὺς λόγους του οὔτε τὰς πράξεις του. Δύναται νὰ φθάσῃ και εις τὰ χειρότερα. Οἱ «πραεῖς» εἶναι και ἐν τούτῳ «μακάριοι»· εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου κύριοι τοῦ ἑαυτοῦ των, τ.έ. ἔχουν τὴν δύναμιν τῆς αὐτοσυγκρατήσεως εις ὅλα. Πραότης και «ἐγκράτεια» (δηλ. αὐτοκυριαρχία ἐν γένει) συμβαδίζουσι (ὡς τὸ μέρος πρὸς τὸ ὅλον).

Ὁ ἅγιος Νικολαος, «εἰκὼν πραότητος» και «ἐγκρατείας διδάσκαλος», εἶναι ὄντως πρότυπον ὀλοκληρωμένης ἀγιότητος. Ἀξιόμιμητος παρ' ἡμῶν. Διὰ νὰ ἀναδειχθῶμεν ὁμοίως και ἡμεῖς «πραεῖς» και ἐνάρετοι. Τέκνα τῆς χάριτος και τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. «Εἰ δὲ τέκνα, και κληρονόμοι· κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ» (Ρωμ. 8, 17).

★

18 - 24 Δεκεμβρίου Εἰς τὴν Κυριακὴν πρὸ τῶν Χριστουγέννων.

«Τέξεται δὲ υἱὸν και καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν».

Ἡ μακρὰ σειρὰ τῶν ὀνομάτων, τὰ ὁποῖα μᾶς ἀπηριθμήσεν ὁ ἱερὸς Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος, δὲν ἔχει τόσην σημασίαν δι' αὐτὰ ταῦτα τὰ κατονομαζόμενα πρόσωπα, ὅσον διότι ἔχει ὡς κατακλείδα τὸ «ὄνομα τὸ ὑπὲρ πάντων ὀνομα» τὸ ὄνομα Ἰησοῦς, εἰς τὸ ὁποῖον καταλήγει τὸ γενεαλογικὸν αὐτὸ δένδρον. Καὶ ἡ ὅλη σημερινὴ εὐαγγελικὴ περικοπὴ προσλαμβάνει ἰδιάζοντα τόνον ἐκ τοῦ ὅτι ἐπισφραγίζει αὐτὴν και ἄλλο ὄνομα τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· τὸ ὄνομα «Ἐμμανουήλ, ὃ ἔστι μεθερμηνευόμενον μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός». Τὰ δύο αὐτὰ ὀνόματα (Ἰησοῦς - Ἐμμανουήλ) ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν κατάστασιν τῆς ἀνθρωπότητος πρὸ Χριστοῦ και μετὰ Χριστόν.

1. «Και καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν», παρήγγειλεν ὁ ἄγγελος εις τὸν Ἰωσήφ. Ὅτι τὸν ὀνομάσῃς Ἰησοῦν, δηλ. Σωτῆρα·

«αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν»· διότι αὐτὸς θὰ ἀπαλλάξῃ καὶ θὰ σώσῃ τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας του καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἐπακόλουθα καὶ τὰς συνεπείας τῶν ἁμαρτιῶν.

Υψηλὸν προορισμὸν εἶχε θέσει ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον. Τὸν προώριζε νὰ ἀξιοποιήσῃ τὰ προσόντα του, ὡς θεοπλάστου ὑπάρξεως «κατ' εἰκόνα Θεοῦ» δημιουργηθείσης, καὶ νὰ ἀποβῇ ἄξιον τέκνον Του, «καθ' ὁμοίωσιν» τοῦ Δημιουργοῦ του. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ «κατ' εἰκόνα Θεοῦ» καὶ τοῦ «καθ' ὁμοίωσιν» ἔγκειται εἰς τοῦτο ἀκριβῶς· ὅτι τὸ «κατ' εἰκόνα» εἶναι ὑπαρξιακὸν στοιχεῖον καὶ περιλαμβάνει τὰ προσόντα πού ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον (κυρίως τὴν νόησιν καὶ τὴν δούλησιν, τ.ἔ. τὸ λογικὸν καὶ τὴν ἐλευθερίαν)· τὸ δὲ «καθ' ὁμοίωσιν» ἔχει ἠθικὴν ἔννοιαν, τ.ἔ. ἐκφράζει τὸν ἠθικὸν ἄθλον τοῦ ἀνθρώπου πού ἐπιτυγχάνει, σὺν Θεῷ πάντοτε, νὰ προσεγγίσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀγιότητος, ὥστε νὰ ἀποδεικνύεται γνήσιον καὶ ἄξιον τέκνον Θεοῦ κατὰ χάριν.

Δυστυχῶς συνέβη τὸ ἀντίθετον. Ὁ ἄνθρωπος, ἀντὶ νὰ ὑψωθῇ εἰς τὸ «καθ' ὁμοίωσιν» ἐξέπεσε καὶ διεστράφη ἕνεκα τῆς ἁμαρτίας, τ.ἔ. τῆς ἀθετήσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴ δὲ ἡ ἀθέτησις εἶχε φοβεράς συνεπείας. Ἀπεμάκρυνε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Καὶ τοῦ ἐστέρησε τὸν παράδεισον καὶ τὴν εὐτυχίαν. Τὸν ἔφερεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος. Ἡ ζωὴ καὶ ἡ ὑπαρξις του ἐκινεῖτο πλέον μέσα εἰς «θλίψιν καὶ στενοχωρίαν» καὶ μέσα εἰς τὸ ἀγχος τῆς ἐνοχῆς καὶ τὸ φάσμα τῆς αἰωνίου καταδίκης. Ὅντως «τὰ ὀφώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος» καὶ πόνος καὶ ὄλεθρος. Αὐτὴ ἦτο ἡ κατάστασις τῆς πρὸ Χριστοῦ ἀνθρωπότητος. Ἐξειλιγμένη μάλιστα εἰς βαθμὸν ἁμαρτωλότητος φοβερόν, ὥστε ἡ ἠθικὴ ἐξαχρείωσις νὰ εἶναι ἀπερίγραπτος (πρβλ. Ρωμ. κεφ. α') καὶ τὰ ἐπακόλουθα βαρύτερα παρά Θεῷ καὶ ἀνθρώποις.

Ἀπὸ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν κατάστασιν καὶ τὰς συνεπείας αὐτῆς ἦλθε νὰ λυτρώσῃ τὸν κόσμον ὁ Χριστός. Διὰ τοῦτο ἐκλήθη «Ἰησοῦς», δηλ. σωτὴρ, λυτρωτῆς· «αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν».

2. Ὁ προφ. Ἡσαΐας εἶδε προφητικῶς τὴν Παναγίαν «παρθένον» νὰ γεννᾷ τὸν θεῖον Λυτρωτὴν. «Ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται καὶ τέξεται υἱόν», τὸν ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ ἱ. Εὐαγγελίου σήμερον νὰ λέγῃ· νὰ προσθέτῃ δὲ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Γεννηθέντος· «καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐ μ μ α ν ο υ ἡ λ». Διὰ τί Ἐμμανουήλ; Τὸ ὄνομα αὐτὸ «ἔστι μεθερμηνεύμενον μ ε θ ἡ μ ὦ ν ὁ Θεός».

Προηγουμένως, προτού γεννηθῆ και ἔλθῃ εἰς τὸν κόσμον ὁ Σωτῆρ («Ἰησοῦς»), εἶχε περιέλθει εἰς διάστασιν και ἀπόστασιν ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Τώρα «ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις». Ἦλθεν ὁ Σωτῆρ. Καὶ ἐγεφύρωσε τὸ χάσμα μεταξύ οὐρανοῦ και γῆς. Δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν «προσαγωγὴν» και τὴν «καταλλαγὴν» (Ρωμ. 5, 2 και 11) πρὸς τὸν Θεόν. «Ἐλάδομεν και χάριν ἀντὶ χάριτος» (Ἰω. 1, 16). Καὶ εἶναι πλέον «μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός» (Πρβλ. και Ματθ. 28, 20).

Εἶναι εὐλογον ἐν τούτοις νὰ διερωτώμεθα πολλάκις· εἶναι πράγματι «μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός»; Ποίᾳ προϋποθέσει ἀπαιτεῖται νὰ ἔχωμεν πρὸς τούτο; Καὶ ποῖα τὰ δείγματα και τὰ δῶρα τῆς εἰς ἡμᾶς παρουσίας Του;

Παραμένει θεδαίως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν και εἰς τὴν διάθεσίν μας «ἡ χάρις και ἡ ἀλήθεια (ἡτις) διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο» (Ἰω. 1, 17). Διὰ τὴν προσωπικὴν μας ὄμως συμμετοχὴν εἰς τὰς δωρεὰς αὐτὰς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἀπαιτεῖται μία βασικὴ προϋπόθεσις. «Μείνατε ἐν ἐμοὶ καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν», εἶπεν ὁ Χριστός (Ἰω. 15, 4). Διὰ νὰ εἶναι δηλ. «μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός», και διὰ νὰ ἐκφράξῃ πραγματικότητά δι' ἡμᾶς τὸ ὄνομα «Ἐμμανουήλ, ὃ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός», εἶναι ἀπαραίτητον νὰ εἴμεθα και νὰ μένωμεν και ἡμεῖς ἐν Αὐτῷ, «καθὼς τὸ κλῆμα... ἐν τῇ ἀμπέλῳ» (αὐτόθι). Ὀλίγοι ὄμως χριστιανοὶ συνειδητοποιοῦν αὐτὴν τὴν ἀνάγκην, νὰ εἶναι ἠνωμένοι ἐν τῷ Χριστῷ, ὡς μέλη τοῦ σώματός Του και ὡς κλήματα τῆς ἰδικῆς Του ἀμπέλου, τροφοδοτούμενα και καρποφοροῦντα διὰ τῆς χάριτός Του.

Αὐτὸ εἶναι πάντως τὸ μήνυμα τῶν Χριστουγέννων. «Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν ἀπαντήσατε». Ἦλθεν ὁ Χριστὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν. Σπεῦσε, χριστιανέ, νὰ Τὸν ἀπαντήσης· νὰ Τὸν ὑποδεχθῆς και νὰ Τὸν ἀποδεχθῆς ὡς Θεὸν και Σωτήρᾶ σου. Νὰ ἐναρμονίσῃς τὴν ζωὴν σου πρὸς τὴν «ἀλήθειαν» και τὸν νόμον τοῦ Εὐαγγελίου Του. Καὶ νὰ ἐντάξῃς και ἐνώσῃς τὸν ἑαυτὸν σου εἰς τὸν «λαὸν αὐτοῦ»· εἰς τοὺς μετόχους τῆς «χάριτός» Του· εἰς τὸ σῶμα τῶν λελυτρωμένων δι' Αὐτοῦ.

«Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ» (Ἰω. 1, 12).

★

† Ὁ Πατρῶν ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

Ποιμαντικά Θέματα

Ο ΕΞΟΜΟΛΟΓΟΣ ΠΟΙΜΗΝ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΒΑΤΡΑΧΟΥ

Α'

“Όσον καλοπροαίρετος και ἂν εἶναι ὁ ἀγωνιζόμενος διὰ τὴν πνευματικὴν του πρόοδον χριστιανός, εὐρίσκεται πάντοτε ἐνώπιον τοῦ κινδύνου νὰ ἀστοχήσῃ «λεληθότως», ὡς πρὸς τοὺς συγκεκριμένους στόχους τῆς εὐαγγελικῆς ζωῆς. Διότι εἶναι μὲν γεγονός, ὅτι ἡ εὐαγγελικὴ ἀλήθεια εἶναι ἀκεραία καὶ διαυγῆς ἀλλὰ, καθ’ ὄν χρόνον προσλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ χριστιανοῦ διὰ νὰ βιωθῆ καὶ νὰ «μετουσιωθῆ» εἰς πράξιν καὶ ζωὴν, διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ ἀλλοιωθῆ ἢ νὰ νοθευθῆ. Καὶ τοῦτο εἶναι εὐκολώτατον νὰ συμβῆ, ἐφ’ ὅσον καὶ ὁ χριστιανός τελεῖ ἐπίσης ὑπὸ τὴν μὴ συνειδητὴν («λεληθότως») ἐπίδρασιν ψυχικῶν κλίσεων καὶ ροπῶν, ἀνενεργουσῶν «ἐκ φύσεως» πρὸς τὸ ἔργον τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς προόδου τοῦ ἀνθρώπου.

“Ὁ ὄσιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης (τῆς Κλίμακος), εἰς τὸν ΚΣΤ’ Λόγον Περί διακρίσεως καὶ εἰς τὴν λζ’ παράγραφον, μᾶς παραδίδει μίαν ἔξοχον εἰκόνα μὴ συνειδητῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὴν προσπάθειάν του νὰ ἀνέλθῃ τὴν κλίμακα τῶν ἀρετῶν. «Μερικὲς φορές, λέγει ὁ ὄσιος πατήρ, καθὼς ἀντλούσαμε νερὸ ἀπὸ τὶς πηγές, ἀντλήσαμε μαζὶ μὲ αὐτό, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβωμε («λεληθότως»), καὶ ἕναν βάτραχο. Παρόμοια πολλὰς φορές, καθὼς καλλιεργοῦμε τὶς ἀρετέας, ὑπηρετοῦμε καὶ τὶς κακίαις ποὺ χωρὶς νὰ φαίνωνται εἶναι συμπεπλεγμέναι μαζὶ τους. Ἐπὶ παραδείγματι: Μὲ τὴν φιλοξενίαν συμπλέκεται ἡ γαστριμαργία, μὲ τὴν ἀγάπην ἡ πορνεία... μὲ τὴν πραότητα ἡ ὑπουλότης καὶ ἡ νωθρότης καὶ ἡ ὀκνηρία... Μὲ τὴν σιωπὴν ἡ διδασκαλικὴ ὑπεροψία... Σὲ ὅλα δὲ αὐτὰ ἀκολουθεῖ ὡσὰν κοινὸ κολύριον ἢ μάλλον δηλητήριον, ἢ κενοδοξία»¹.

Ἡ λίαν χαρακτηριστικὴ εἰκόνα τοῦ βατράχου, ὅπως παρουσιάζεται ὑπὸ τοῦ ὁσίου πατρὸς εἰς τὴν προσπάθειάν του νὰ ὑπογραμμίσῃ τὴν «ἀθέλγητον» ἀνάμιξιν τῶν ἀρνητικῶν βιωματικῶν κα-

1. Ἡ μετάφρασις ἔχει ληφθῆ ἀπὸ τὴν ἐκδόσιν τῆς Κλίμακος ὑπὸ τῆς Ἱ. Μ. τοῦ Παρακλήτου (Ἔρωπος Ἀττικῆς 1978, σελ. 294).

ταστάσεων τοῦ ἀνθρώπου μὲ τοὺς σκοποὺς τῶν εὐαγγελικῶν ἀληθειῶν, ἀποτελεῖ θυρίδα διὰ τῆς ὁποίας ὁ πνευματικὸς καλεῖται νὰ ρίπτῃ ἐρευνητικὸν βλέμμα εἰς τὸν ἐσώτερον ψυχικὸν κόσμον τοῦ ποιμαινομένου καὶ κατ' ἐξοχὴν τοῦ ἐξομολογουμένου πιστοῦ. Ὁγ- τως ὁ ὄσιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος θέτει τὸν ποιμένα καὶ εἰδικώ- τερον τὸν ἐξομολόγον πνευματικὸν πρὸ ἐνὸς βατράχου.

Ὁ βάτραχος, ὡς γνωστὸν, δίδει πολλάκις σημεῖα τῆς ὑπάρ- ξεως του ἀλλὰ κατορθώνει συνήθως νὰ μένῃ ἀφανής. Καὶ μάλι- στα τὴν στιγμὴν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν, αὐτὸς ποὺ ἐπιχειρεῖ νὰ συλλάβῃ ἓνα βάτραχον, νομίζει ὅτι ἔχει ἤδη αὐτὸν εἰς χεῖράς του, ἐκεῖνος μὲ ἓνα αὐτόματον καὶ ὄλως ἐπιδέξιον πῆδημα διαφεύγει τὴν σύλληψιν.

Καθ' ὅμοιον ἀκριθῶς τρόπον, ὠρισμένα ἀρνητικὰ ἐνεργὰ στοι- χεῖα τῆς προσωπικότητος τοῦ χριστιανοῦ, ἐνῶ προδίδου τὴν πα- ρουσίαν των ὡς ἄλλος τις βάτραχος, δὲν «συλλαμβάνονται εὐχερῶς ὑπὸ τοῦ πνευματικοῦ, δηλ. δὲν ὑποπίπτουσι εἰς τὴν ἀντίληψίν του. Ἐφ' ὅσον ἡ πρώτη ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν ὁ πνευματικὸς σχημα- τίζει διὰ τὸν ἐξομολογούμενον, μορφώνεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐξω- τερικῶν στοιχείων τῆς προσωπικότητός του, οὗτος δὲν κατορθώνει νὰ συλλάβῃ τὸν χαρακτήρα τῶν ἐσωτέρων ψυχικῶν κινήσεων καὶ λειτουργιῶν. Οὕτω ὁ βάτραχος διαφεύγει τὴν σύλληψιν. Ἡ «πρώ- τη» ἐντύπωσις μένει πάντοτε πρώτη. Ἀλλὰ τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ «δευτέρα» ἐντύπωσις παραμένει ἀσύλληπτη. Διότι, συμφώνως πρὸς ὅ,τι λέγει ὁ ὄσιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης, σχεδὸν πάντοτε ὑπάρχει μία «δευτέρα» ἐντύπωσις, ἡ ὁποία σχετίζεται μὲ ὑλικόν, τὸ ὁποῖον προέρχεται ἀπὸ ἐσωτερικὰς καταστάσεις βιουμένηας «λεληθότως».

Ἀλλὰ καὶ ὅταν ὁ πνευματικὸς ἀντιλαμβάνεται τὸν βάτραχον καὶ τότε ἡ σύλληψίς του ἀποβαίνει πρόβλημα «διακρίσεως» ἀλλὰ καὶ ποιμαντικῆς τέχνης καὶ σοφίας. Οὕτω ἐὰν ἡ ἀγνοία ἐκ μέρους τοῦ πνευματικοῦ τῆς παρουσίας τοῦ βατράχου εἶναι μία οὐσιαστικὴ ἀδυναμία πνευματικῆς παιδαγωγίας τοῦ πιστοῦ, ἡ ἐπισήμανσις τῶν κινήσεων τοῦ βατράχου τούτου δημιουργεῖ ἐπίσης εἰς αὐτὸν προ- βλήματα παιδαγωγίας καὶ σωφρονισμοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Ὅπως δὴποτε ὅμως ὁ προβληματισμὸς εἰς τὴν δευτέραν περι- πτωσιν εἶναι θετικὸν στοιχεῖον τῆς διακονίας τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἀποτελεῖ, ὡς ἐλέχθη, θυρίδα διὰ τῆς ὁποίας οὗτος δύναται νὰ μελε- τᾷ καὶ νὰ γνωρίζῃ τὸν ἐσώτερον κόσμον τοῦ ἐξομολογουμένου. Διὰ τοῦτο εἶναι καλύτερον νὰ προσπαθῇ νὰ ἀντιλαμβάνεται ὁ πνευμα- τικὸς τὰς κινήσεις τοῦ βατράχου ἢ νὰ ἀγνοῇ αὐτόν.

ΡΩΜΑΝΟΣ Ο ΜΕΛΩΔΟΣ
ΚΑΙ ΑΓΙΟΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ *

Ο ἴκος ε'

Ἀκμάζει δ νεανίας,
κατορθοῖ τὰ διδάγματα,
μαθητεύει Εὐφροσύνω,
ἰατροῦ ἐπιστήμονι τὰ μάλιστα,
ἵνα γνῶ τὰ φιλόσοφα
πλήρης ὢν πάσης συνέσεως·
οὔτε γὰρ περιεπάτησέ ποτε
μετὰ ἀτάκτου ὡς γέγραπται,
οὔτε ὄφθη ἐν τῷ θεάτρῳ.
Ἵμνήσωμεν οὖν, πιστοὶ ἀδελφοί,
τὸν καλέσαντα αὐτὸν
ἐκ τοῦ σκότους εἰς τὸ φῶς,
ἵνα σχῶμεν παρηγοίαν
ἐν τῷ ψάλλειν· «Σῶσον ἡμᾶς, Ἄγιε».

Εἰς τὸν ε' οἶκον, ὃ Ἅγιος ἐνηλικιοῦται, γίνεται ἔφηβος ὠραῖος, πλήρης ἀκμῆς· κατορθώνει γὰρ ἐφαρμόσῃ τὰ διδάγματα τῆς μητρὸς του καὶ καθίσταται μαθητῆς τοῦ μεγάλου ἐπιστήμονος τῆς ἐποχῆς του, ἱατροῦ Εὐφροσύνου, ἵνα γνωρίσῃ καλῶς καὶ συντόμως —κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ Μαξιμιανοῦ— τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Ὁ Παντελεήμων ἀνδροῦται ἐν περιβάλλοντι εἰδωλοκρατικῷ, «πλήρης ὢν πάσης συνέσεως». Οἱ στ. ζ', η' καὶ θ', ἐπεξηγοῦν καλῦτερον τὸν στίχ. ε' «πλήρης, δηλ. ὢν πάσης συνέσεως».

...οὔτε γὰρ περιεπάτησέ ποτε
μετὰ ἀτάκτου ὡς γέγραπται¹
οὔτε ὄφθη ἐν τῷ θεάτρῳ.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 545 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

(1) Ψαλμ. α, 1.

«Ἄτακτοι» τοῦ ἡ' στ., εἶναι οἱ αἵρετικοὶ ἢ ἐκτρεπόμενοι τῆς χριστιανικῆς τάξεως καὶ θρησκείας, οἱ ἄλλως ἐκπεσόντες. Τὸ δὲ θέατρον, προφανῶς, εἶναι τὸ εἰδωλολατρικὸν στάδιον, ὅπου ἐλάμβανον χώραν ἐθνικαὶ παραστάσεις, ἀθλητικοὶ ἀγῶνες, ὀργιαστικοὶ χοροί, βασανιστήρια καὶ μαρτύρια χριστιανῶν ἐκ μέρους τῶν κρατούντων κ.τ.λ.

Τὸ νὰ εὐρίσκηται τις, ὅμως, εἰς εἰδωλολατρικὰ ἀνάκτορα, ὑπὸ εἰδωλολάτρηγ διδάσκαλον καὶ εἰδωλολατρικὸν οἰκογενειακὸν περιβάλλον καὶ νὰ ἔχη τὴν δύναμιν νὰ κρατηθῇ ἀγνὸς εἰς τὸ ἦθος καὶ τὴν πίστιν του, τοῦτο ἐκφεύγει πῶς τῶν φυσικῶν ἱκανοτήτων καὶ δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον καὶ ὁ ποιητῆς, δὲν λησμονεῖ ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ ἐνδυναμωτῆς καὶ ὁ ὁδηγὸς τοῦ Ἁγίου, ὁ καὶ καλέσας αὐτόν, ἐκ τοῦ σκότους εἰς τὸ φῶς, καὶ προσκαλεῖ τοὺς πιστοὺς ἀδελφοὺς, εἰς ὑμνησιν καὶ δοξολογίαν, τοῦ Θεοῦ καὶ σωτήρος:

ὑμνήσωμεν οὖν, πιστοὶ ἀδελφοὶ
τὸν καλέσαντα αὐτὸν
ἐκ τοῦ σκότους, εἰς τὸ φῶς.

Ο Ἰ κ ο ς ς'

Προγινώσκει γὰρ τὰ πάντα
ὁ ποιήσας τὸν ἄνθρωπον,
ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς ἦν,
ὡς Ἐνὼχ ὁ πρόγονος, Ἀβραὰμ
ὁ προπάτωρ μετέπειτα,
Μωυσῆς ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον,
Ἰησοῦς κατὰ τὴν ἔρημον,
Δαυὶδ εἰς βασιλεία τῶν Ἰσραήλ,
Ἰωνᾶς τοῖς Νινευίταις
καὶ Παῦλος νυνὶ τῷ κόσμῳ παντὶ

ὁ κηρύξας πανταχοῦ
καὶ διδάξας τοὺς λαοὺς
τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας
καὶ τὸ ψάλλειν «Σῶσον ἡμᾶς Ἀγιε».

Καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τούτῳ συνεχίζεται ἡ ἀπὸ τοῦ ι' στ. τοῦ προηγουμένου οἴκου ἀρξαμένη ὕμνησις καὶ δοξολογία τοῦ Θεοῦ, διὰ τῶν αἰῶν καὶ τῶν ἐπιτυχῶν παρομοιώσεων τοῦ Παντελεήμονος πρὸς πάντας τοὺς, ὡς σκεύη ἐκλογῆς τοῦ Θεοῦ, χρηματίσαντας ἀνδρας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ πρὸς τὸν σπουδαιότερον τῆς Κ.Δ., ἦτοι τὸν Ἀπ. Παῦλον.

Ὁ Θεός, ὁ δημιουργήσας τὸν ἄνθρωπον, προγινώσκει κάλλιον παντὸς ἄλλου τὸ μέλλον τοῦ ἀνθρώπου, χωρὶς θεδαίως τοῦτο γὰ ἐπηρέαξεν τὴν θούλησιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ μέλλοντός του. Γνωρίζει ἐπομένως, ὅτι ὁ Παντολέον θ' ἀναδειχθῆ Παντελεήμων καὶ σκεῦος ἐκλογῆς, ὡς συνέδη τοῦτο ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἐνώχ, Ἀβραάμ, Μωϋσέως, Ἰησοῦ, Δαυΐδ καὶ Ἰωάν, εἰς διαφόρους κρίσιμους περιστάσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πρώτου μετὰ τὸν Ἐνα, τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν, εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ὡς πρὸς τὸ τί θὰ βαστάσῃ τὸ νέον σκεῦος τῆς ἐκλογῆς τοῦ Θεοῦ, ὁμιλοῦν οἱ οἴκοι τοῦ παρόντος ὕμνου ιδ' καὶ ἐξῆς, — συγγενές πάντως πρὸς τὸ θάρος τοῦ Παύλου, τοῦ κηρύξαντος πανταχοῦ καὶ διδάξαντος τοὺς λαοὺς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας.

(Συνεχίζεται)

Π. Β. ΠΑΣΧΟΣ

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
Ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

Στὸ περιθώριο τῆς Ἁγίας Γραφῆς

Ο ΘΕΟΣ ΜΑΖΙ ΜΑΣ

Διαβάζουμε στὸν Προφήτη Ἡσαΐα: «Ἐμφανῆς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν, εὐρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν. Εἶπα· ἰδοὺ εἰμι τῷ ἔθνει, οἳ οὐκ ἐκάλεσάν μου τὸ ὄνομα» (Ξε' 1). Τὰ λόγια ἀνήκουν στὸν Θεὸ κι ἀφοροῦν σ' ἓνα συγκεκριμένο λαό, τὸ περιούσιο ἔθνος, τὸν Ἰσραήλ. Ἀλλὰ ταιριάζουν καὶ ἰδιαίτερα στὸ δεύτερο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὸν Υἱό, ἀφορώντας τώρα ὄχι σ' ἓνα ὠρισμένο ἔθνος, μὰ σ' ὀλόκληρο τὸ ἀνθρώπινο γένος.

Φανερώθηκα, λέει ὁ Χριστός, σ' ἐκείνους ποὺ ἦταν ἀνύποπτοι γιὰ μένα. Μὲ βρῆκαν ἐκεῖνοι ποὺ δὲν μ' ἀποζητοῦσαν. Εἶπα: νά, εἶμαι παρῶν στὸ ἔθνος ποὺ δὲν ἤξερε νὰ πῆ τὸ ὄνομά μου.

Σὲ ποῖό ἔθνος; Τὸν νέο Ἰσραήλ, τὴν Ἐκκλησία, ποὺ δὲν τὴν ἀποτελεῖ τὸ δωδεκάφυλο, ἀλλὰ ψυχὲς ἀπὸ ὅλη τὴν οἰκουμένη. Καὶ ποὺ στοὺς κόλπους τῆς ἡ Πρόνοιιά μου ἐπιδιώκει νὰ περιλάβῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Γιατὶ γιὰ ὅλους ἀδιάκριτα ἦλθα στὴ γῆ. «Πάντας θέλω σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α' Τιμ. β' 4). «Αἱ χεῖρές μου ἔπλασαν καὶ ἐποίησαν» (Ἰὼβ 1' 8) τὴν ἀνθρώπινη ὑπόσταση. Εἶναι ὁ καθένας ἀκριβό μου κτίσμα.

Ἦλθα στὴ γῆ γιὰ ὅλους. Ἀλλὰ ἀπλῶς ἦλθα; Ἀκοῦστε τὸν Εὐαγγελιστὴ μου τί λέει: «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» (Ἰω. α' 14). Ντύθηκα τὴ σάρκα σας καὶ κατασκήνωσα σ' αὐτή. Προσέλαβα τὴν ἀνθρώπινη φύση, γιὰ νὰ τὴν ὑψώσω στὸ «καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ». Ἔγινα ἔτσι ἓνα μὲ σᾶς, ἀληθινὰ ὄντας μαζί σας, σύμφωνα μὲ τὸ νόημα ποὺ ἔδωσε σ' ἓνα ἀπὸ τὰ ὀνόματά μου ὁ Προφήτης.

Πραγματικά. Ὁ Ἄγγελος ποὺ φανερώθηκε στὸ ὄνειρο τοῦ δικαίου Ἰωσήφ, γιὰ νὰ τοῦ ἀναγγεῖλῃ ποῖό ἦταν τὸ παιδί ποὺ εἶχε στὰ σπλάχνα τῆς ἡ Παρθένος Μαρία, τί τοῦ εἶπε;

Ὅτι εἶχε συλληφθῆ ἀπὸ Πνεῦμα Ἅγιο. Τὸν πρόσταξε δὲ νὰ τὸ ὀνομάσῃ Ἰησοῦ, γιατί θὰ ἔσωζε τὸν κόσμον ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Κι ὁ ἱερός Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος σπεύδει εὐθύς νὰ παρθέσει, πλαῖι στὸ σωτήριο αὐτὸ ὄνομα, τὸ ἄλλο ἐκεῖνο ποὺ προεῖπε τὸ Πνεῦμα μὲ τὸ στόμα τοῦ Ἰσοῦ: «Ἴδου ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱὸν καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός» (α' 20-23).

Ναί, ἀπὸ τὴν πείρα του τὴν ἴδια, ὁ νέος Ἰσραὴλ θὰ πάρῃ αὐτὸ τὸ ὄνομα γιὰ νὰ τὸ ἀποδώσῃ στὸν Ἰησοῦ. Ἀπ' αὐτὴν θὰ ὑπαγορευθῆ σὲ ὅλα τὰ χεῖλη.

Τί μαθαίνουμε στὴν Ἐκκλησία; Τί βιώνουμε; Ὅτι ὁ Θεός εἶναι μαζί μας. Αὐτὸ εἶναι τὸ χαρπὸ φῶς, ποὺ ληγάζει τὸ ὄνομα καὶ πρᾶγμα Ἐμμανουήλ.

«Θεός ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε!», ἐξαγγέλλει καὶ προτρέπει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, ποὺ τὴ φωνὴ του διασώζει ἕνα τροπᾶριο τῶν Χριστουγέννων. Δὲν εἶναι ἀπλῶς μιὰ ἐκπληξη γιὰ μᾶς. Δὲν εἶναι ἀπλῶς ὁ καθαρὸς ἀνάμεσα στοὺς ρυπαρούς. Ὁ δυνατὸς ἀνάμεσα στοὺς ἀνίσχυρους. Ὁ σοφὸς ἐνώπιον τῶν σκοτισμένων. Εἶναι μαζί μας τόσο πολὺ, ποὺ δὲν ξεχωρίζεται. Μένει Θεός, ἀλλὰ συνάμα εἶναι καὶ ἄνθρωπος. Ὁ Θεός πού, καθὼς λέει ὁ Παῦλος, «ἐαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν» (Φιλιππ. β' 7), ἔκρυψε τὴ δόξα του μέσα στὸν πηλὸ ποὺ φοροῦμε.

Πῶς λοιπὸν νὰ πιάσῃ τόπο στὴν καρδιά σου ὁ φόβος; Πῶς νὰ σὲ ἐλκύσουν τὰ θέλητρα τῆς Κακίας; Ἐχοντας τὸν Θεὸ καὶ Σωτῆρα μαζί σου, πῶς νὰ πτοηθῆς μπροστὰ σὲ ὅ,τι ἀντιβαίνει στὸ ἅγιο θέλημα Ἐκεῖνου;

Κλίνει λοιπὸν τὰ γόνατα καὶ πές του, ἀπηχώντας τὸν Δαβὶδ: «Ὡδήγησάς με ἐπὶ τρίβους δικαιοσύνης ἔνεκεν τοῦ ὀνόματός σου. Ἐὰν καὶ πορευθῶ ἐν μέσῳ σκαῖς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κακά, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ» (Ψαλμ. κβ' 3-4). Καὶ ἐπαναλαμβάνοντας τὸ τοῦ Σολομῶντος: «Ὡσπερ λέων πέποιθα» (Παροιμ. κη' 1).

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

Δ' ΑΓΙΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΝ ΑΘΛΗΣΕΙ & ΠΑΣΗ ΑΣΚΗΣΕΙ ΕΚΛΑΜΨΑΝΤΩΝ ΦΑΙΔΡΩΣ*

Ἡγόραε: Μαρτ. 23.
 Ἡλεί: Σεπτ. 13, Δεκ. 19.
 Ἡλιάδης: Μαρτ. 9.
 (Ἡλιανός: ἰδὲ ἀνωτέρω).
 Ἡλίας: Σεπτ. 17, Νοεμ. 3, Δεκ. 19, Ἰαν. 12, 13, 31 καὶ Κυρ. Μυρ., Φεβρ. 16, 27, Μαρτ. 20, Ἰουλ. 20.
 Ἡλιόδωρος: Σεπτ. 23, Νοεμ. 19, Αὐγ. 20.
 Ἡλιόφωτος: (οἱ): Ἰουλ. 13.
 Ἡραίς: ἰδὲ Ραῖς.
 Ἡρακλαῖμον: Δεκ. 2.
 Ἡρακλείδης: Σεπτ. 17.
 Ἡράκλειος: Ὀκτ. 22, Μαρτ. 9, Μαῖ. 18, Ἰουλ. 12, 14, Αὐγ. 31.
 Ἡρακλῆς: Ἀπρ. 1.
 Ἡρωδίων (Ροδίων): Νοεμ. 10, Μαρτ. 28, Ἀπρ. 8.
 Ἡρων: Αὐγ. 10.
 Ἡρακλαῖμος: Φεβρ. 16, Ἀπρ. 10, Μαῖ. 9, 15.
 Ἡρόκης: Μαρτ. 20.
 Ἡούχιος: Σεπτ. 2, Νοεμ. 7, Φεβρ. 19, Μαρτ. 2, 6, 9, Μαῖ. 10, Ἰουλ. 7, 16.
 Ἡφαιστίων: Ἀπρ. 10.
 Θοδδαῖος: Νοεμ. 22, Δεκ. 29, Αὐγ. 21.
 Θοθουήλ: Σεπτ. 4, Αὐγ. 4.
 Θαλάσσιος: Φεβρ. 22, Μαῖ. 20.
 Θάλεια: Σεπτ. 1.
 Θαλέλαιος: Νοεμ. 19, 22, Φεβρ. 27, Μαῖ. 20.
 Θαλλός: Σεπτ. 20, Μαρτ. 11.
 Θάρας: Κυρ. Προπ.
 Θαυμάσιος: Ἀπρ. 28.
 Θεαγένης: Ὀκτ. 3, Νοεμ. 7, Ἰαν. 2.
 Θεανώ: Σεπτ. 1.
 Θεή: Φεβρ. 23, Ἰουλ. 18.
 Θεῖων: Φεβρ. 1.
 Θεόκλα: Σεπτ. 6, 24, 26, Νοεμ. 20, Ἰαν. 9, Αὐγ. 19.
 Θε ε λ θ ἄ ς : ὁσιος ἐν Κύπρῳ.

Θεμέλιος: Νοεμ. 7.
 Θεμιστοκλῆς: Δεκ. 21.
 Θεόγγιος: Αὐγ. 21.
 Θεόγγις: Ἀπρ. 28.
 Θεόγνηστος: Μαῖ-19.
 Θεοδοσία: Μαρτ. 20, 25, Ἀπρ. 13, Μαῖ. 29, Ἰουλ. 8.
 Θεοδοσίος: Σεπτ. 17, Ἰαν. 11, 17, Φεβρ. 5, Ἀπρ. 13, Ἰουλ. 29, Αὐγ. 7.
 Θεοδότη: Σεπτ. 17, Ὀκτ. 21, 22, Νοεμ. 3, Δεκ. 22, Ἰαν. 2, 31, Μαῖ. 18, Ἰουλ. 3.
 Θεοδοτίων: Ἰαν. 24.
 Θεόδοτος: Σεπτ. 17, Ὀκτ. 12, Νοεμ. 3, 7, Ἰαν. 1, 19, Φεβρ. 19, Ἀπρ. 28, Μαῖ. 18, Ἰουν. 7, Ἰουλ. 3, 4.
 Θεοδούλη: Ἰαν. 18.
 Θεόδουλος: Σεπτ. 4, 12, Ὀκτ. 28, Νοεμ. 7, Δεκ. 3, 23, Ἰαν. 14, Φεβρ. 16, Μαρτ. 9, Ἀπρ. 4, 28, Μαῖ. 2, Ἰουν. 18.
 Θεοδώρα: Σεπτ. 11, 18, Νοεμ. 15, Δεκ. 30, Φεβρ. 11, Μαρτ. 11, 20, Ἀπρ. 5.
 Θεοδώρικος: Μαῖ. 24.
 Θεοδώρητος: Μαρτ. 3.
 Θεόδωρος: Σεπτ. 4, 5, 12, 20, Ὀκτ. 2, 18, Νοεμ. 3, 5, 7, 11, 28, Δεκ. 3, 27, Ἰαν. 8, 30, Φεβρ. 8, 17, 28, Μαρτ. 6, Ἀπρ. 10, 15, 19, 20, 22, Μαῖ. 12, 18, 24, Ἰουν. 5, 8, 16, Ἰουλ. 2, 4, 19, Αὐγ. 1.
 Θεοείδος: Ἰαν. 5.
 Θεόκλησιος: Δεκ. 24.
 Θεοκλῆς: Σεπτ. 14.
 Θεόκλητος: Δεκ. 1, Φεβρ. 26, Αὐγ. 27.
 Θεοκλητῶ: Αὐγ. 3.
 Θεοκτίστη: Νοεμ. 9, Ἰαν. 31.
 Θεόκτιστος: Σεπτ. 3, 6, Ὀκτ. 3, Νοεμ. 20, Ἰαν. 4, Φεβρ. 4.
 Θεολήπτη: Νοεμ. 1.

Θεονόη: Σεπτ. 1.
 Θεονύμφη: Σεπτ. 1.
 Θεόπεμπτος: Ἰαν. 2, 5, Φεβρ. 7, Ἰουν. 11.
 Θεοπίστη: Σεπτ. 20.
 Θεόπιστος: Σεπτ. 20, Ἰαν. 2.
 Θεοπρέπιος: Μαρτ. 27, Αὐγ. 22.
 Θεόπυρος: Ἰαν. 4.
 Θεοσεβής: Αὐγ. 20.
 Θεοσεβίος: Ὀκτ. 12.
 Θεοστήρικτος: Νοεμ. 10, Φεβρ. 27, Μαρτ. 17.
 Θεοστήχος: Ἀπρ. 28.
 Θεότεκνος: Δεκ. 10.
 Θεοτιμή: Μαῖ. 19.
 Θεότιμος: Σεπτ. 4.
 Θεοτόκος: Σεπτ. 1, 6, 8, Νοεμ. 21, Δεκ. 8, 18, 26, Φεβρ. 10, 12, Μαρτ. 25, Ἀπρ. 12, Μαῖ. 5, 13, 15, 22, Ἰουν. 8, 15, 16, Ἰουλ. 2, 9, 18, 21, 6, 28, 31, Αὐγ. 7, 8, 11, 14, 15, 17, 23, 31.
 Θεοφάνης: Σεπτ. 9, Ὀκτ. 11, 17, Μαρτ. 12, Μαῖ. 17, Ἰουν. 8, 10, Αὐγ. 19.
 Θεοφανώ: Δεκ. 16.
 Θεόφιλος: Σεπτ. 25, Ὀκτ. 10, Νοεμ. 5, 7, Δεκ. 2, 28, Ἰαν. 8, 30, Μαρτ. 6, 9, 31, Ἰουλ. 4, 8, 21, 24.
 Θεόφραστος: Ἰουλ. 16.
 Θεοφύλακτος: Μαρτ. 8.
 Θεράπων: Ὀκτ. 4, Μαῖ-14, 27, Ἰουν. 26.
 Θέρπας: Μαρτ. 26.
 Θερνίνος: Ἀπρ. 23, Μαῖ. 6.
 Θέρισσος: Αὐγ. 5.
 Θέρμας: Μαρτ. 26.
 Θέρμος: Ἀπρ. 5.
 Θεοπέσιος: Νοεμ. 20, Ἰαν. 1.
 Θεσσαλονίκη: Νοεμ. 7, Δεκ. 19.
 Θεωνάς: Ἰαν. 5, Ἀπρ. 4, 20.
 Θησεύς: Ἀπρ. 10.
 Θηριανός: Μαῖ. 6.
 Θήραος: Δεκ. 14, Ἰαν. 20, Αὐγ. 5.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 554 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

- Θωμάς: 'Ιαν. 3, 'Απρ. 14.
 Θωμάς: 'Οκτ. 6, Νοεμ. 11, 14, 28, Δεκ. 10, Μαρτ. 19, 'Ιουλ. 7.
- 'Ια: Σεπτ. 10, Αύγ. 4.
 'Ιάσιρος: Κυρ. Παραλύτου.
 'Ιακίχολος: 'Απρ. 29.
 'Ιακχος: Δεκ. 17.
 'Ιακώβ: Κυρ. Προπ.
 'Ιάκωβος: 'Οκτ. 9, 23, Νοεμ. 1, 2, 27, Δεκ. 26, 'Ιαν. 28, 29, Φεβρ. 27, Μαρτ. 21, 'Απρ. 10, 30, 'Ιουν. 13, Αύγ. 9, 16.
 'Ιάμβλιχος: 'Οκτ. 22.
 'Ιανούκριος: 'Απρ. 16, 21, 29.
 'Ιάρεδ: Κυρ. Προπ.
 'Ιάσιμος: Φεβρ. 4.
 'Ιάσων: 'Οκτ. 12, Μαρτ. 19, 'Απρ. 29.
 'Ιβιστίων: Αύγ. 26.
 'Ιγνάσιος: Σεπτ. 27, 'Οκτ. 8, 14, 23, Δεκ. 7, 20, 'Ιαν. 29, Μαΐ. 1, 'Ιουλ. 26.
 'Ιεζεκιήλ: 'Ιουλ. 23.
 'Ιέραξ: 'Οκτ. 28, 'Ιουν. 1, 'Ιουλ. 10.
 'Ιερεμίας: Νοεμ. 4, 'Ιαν. 14, Φεβρ. 16, Μαΐ. 1, 19.
 'Ιερία: 'Ιουν. 3.
 'Ιερόθεος: Σεπτ. 13, 'Οκτ. 4, Νοεμ. 28.
 'Ιερουσαλήμ: Σεπτ. 4, 'Ιουλ. 26.
 'Ιέρων: Νοεμ. 7.
 'Ιερώνυμος: 'Ιουν. 15.
 'Ιεσσαί: Κυρ. Προπ.
 'Ιεχονίας: Κυρ. Προπ.
 'Ιησοῦς (Ναυή): Σεπτ. 1, Κυρ. Προπ.
 'Ιλαρία: 'Οκτ. 17, Μαρτ. 19, 20.
 'Ιλαρίων: Σεπτ. 17, 20, 16, Μαΐ. 4, 'Ιουλ. 12.
 'Ιλαρίων: Σεπτ. 17, 20, 'Οκτ. 21, Μαρτ. 28, Μαΐ. 6, 'Ιουν. 6.
 'Ιλλύριος: 'Απρ. 3.
 'Ινδης: Δεκ. 3, 28.
 'Ιννάς: 'Ιαν. 20.
 'Ιννοκέντιος: Νοεμ. 26, Φεβρ. 2, 'Ιουν. 17.
 'Ιορδάνης: Φεβρ. 2, Μαΐ. 2.
 'Ιουβενάλιος: 'Ιουλ. 2.
 'Ιουβεντίος: 'Οκτ. 12.
 'Ιούδας: Κυρ. Προπ., Μαΐ. 26, 'Ιουν. 19.
 'Ιουδήθ: Κυρ. Προπ.
 'Ιουλία: Μαΐ. 18.
 'Ιουλιανή: Νοεμ. 1, Δεκ. 4, 21, Μαρτ. 4, 20, 'Ιουν. 22, Αύγ. 18.
 'Ιουλιανός: Σεπτ. 2, 4, 12, 'Οκτ. 7, 18, 30, 'Ιαν. 7, 29, Φεβρ. 6, 16, Μαρτ. 6, 16, Μαΐ. 18, 'Ιουν. 12, 21, Αύγ. 9.
 'Ιουλίττα: 'Ιουν. 14, 'Ιουλ. 15, 30.
 'Ιουνία: Φεβρ. 22, Μαΐ. 17.
 'Ιουνίλλα: 'Ιαν. 17.
 'Ιούστα: 'Απρ. 26.
 'Ιουστίνα: 'Οκτ. 2.
 'Ιουστινιανός: Νοεμ. 15, Αύγ. 2.
 'Ιουστίνος: Νοεμ. 15, 17, 'Ιουν. 1.
 'Ιούτος: 'Οκτ. 30, 'Ιουν. 1, 'Ιουλ. 14, 21.
 'Ιππόλυτος: 'Ιαν. 30, Αύγ. 10.
 'Ισαάκ: Σεπτ. 21, Δεκ. 9, Κυρ. Προπ.
 'Ισαάκιος: Σεπτ. 21, Νοεμ. 20, 'Απρ. 21, Μαΐ. 16, 30.
 'Ισαυρος: 'Ιαν. 17.
 'Ισάχρ: Κυρ. Προπ.
 'Ισιδώρα: 'Οκτ. 17, Μαΐ. 1.
 'Ισιδωρος: Δεκ. 7, Φεβρ. 4, Μαΐ. 14.
 'Ισμαήλ: 'Ιουν. 17.
 'Ισοκράτης: 'Απρ. 10.
 'Ισχυρίων: Νοεμ. 23.
 'Ιφιγένεια: Νοεμ. 16.
 'Ιησῦς: 'Οκτ. 19, Μαρτ. 3.
 'Ιωάθαμ: Κυρ. Προπ.
 'Ιωακείμ: Σεπτ. 9, 'Ιουλ. 3.
 'Ιωάννα: 'Ιουν. 27.
 'Ιωάννης: Σεπτ. 2, 15, 17, 20, 22, 23, 26, 'Οκτ. 1, 3, 4, 5, 14, 20, 21, 23, Νοεμ. 1, 4, 9, 12, 13, 17, 20, 28, 29, Δεκ. 2, 3, 4, 7, 12, 20, 'Ιαν. 7, 8, 15, 22, 26, 27, 30, 31, Φεβρ. 3, 4, 21, 23, 24, 26, Μαρτ. 5, 9, 16, 27, 30, 'Απρ. 6, 8, 12, 18, 20, 29, Μαΐ. 5, 7, 8, 12, 13, 14, 19, 20, 22, 24, 25, 27, 29, 'Ιουν. 2, 4, 7, 12, 13, 24, 26, 28, 'Ιουλ. 10, 18, 21, 29, Αύγ. 2, 3, 29, 30.
 'Ιωαννίκιος: Νοεμ. 4.
 'Ιωάσαφ: 'Οκτ. 26, Νοεμ. 12, 'Απρ. 20, Αύγ. 26.
 'Ιωθ: Κυρ. Προπ., Μαΐ. 6.
 'Ιωήλ: 'Οκτ. 19.
- 'Ιωνάς: Σεπτ. 21, 'Οκτ. 5, 11, Νοεμ. 5, Δεκ. 23, Μαρτ. 29, 31, 'Απρ. 12, Μαΐ. 29.
 'Ιωράμ: Κυρ. Προπ.
 'Ιωσαφάτ: Κυρ. Προπ.
 'Ιωσης: Φεβρ. 26.
 'Ιωσήφ: Σεπτ. 9, 'Οκτ. 30, Νοεμ. 3, 20, Κυρ. Προπ., Κυρ. μετά Χρ. γένν., Μεγ. Δευτ., Κυρ. Μυροφ., 'Ιαν. 22, Φεβρ. 4, 11, 'Απρ. 3, Μαΐ. 20, 'Ιουν. 17, 'Ιουλ. 14, 31, Αύγ. 29.
 'Ιωσίας: Κυρ. Προπ.
- Καϊνάν: Κυρ. Προπ.
 Καίσαρ: Δεκ. 8.
 Καϊσαρίος: 'Οκτ. 7, Νοεμ. 1, Μαρτ. 9, 'Απρ. 20.
 Καλάντιος (Καλλανδίων): Σεπτ. 21.
 Καλλιμαχος: Νοεμ. 7, 'Απρ. 19.
 Καλλινίκη: Μαρτ. 22, Μαΐ. 9.
 Καλλίνικος: Σεπτ. 28, Νοεμ. 7, Δεκ. 14, Μαρτ. 22, Μαΐ. 24, 'Ιουλ. 29, Αύγ. 23.
 Καλλιόπη: 'Ιουν. 8.
 Καλλιόπιος: Νοεμ. 10, 'Απρ. 7.
 Καλλιρρόη: Σεπτ. 1.
 Καλλίς: 'Απρ. 16.
 Καλλιθένη: 'Οκτ. 4.
 Καλλίστη: Σεπτ. 1.
 Κάλλιτος: Νοεμ. 22, Νοεμ. 6, 'Ιουν. 20.
 Καλλίστρατος: Σεπτ. 27.
 Καλλιτροπος: άγια Κύπρου.
 Καλλοδότη: Σεπτ. 6.
 Κανδίδα: Αύγ. 6.
 Κανδίδος: 'Ιαν. 21, Μαρτ. 9.
 Κανίδης: 'Ιουν. 10.
 Καπιταλίνη: 'Οκτ. 27.
 Καπίων: Μαρτ. 7, 'Ιουλ. 24, Αύγ. 12, 24.
 Καρίων: Νοεμ. 24, Φεβρ. 1.
 Κάρολος: 'Απρ. 21.
 Κάροπος: 'Οκτ. 13, Μαΐ. 26.
 Καρτέριος: Νοεμ. 2, 5, 15, 'Ιαν. 8.
 Κάσδιος: Σεπτ. 29, 28.
 Κασδόκ: Σεπτ. 29.
 Κασιανή: Σεπτ. 7.
 Κασιανός: Σεπτ. 17, Φεβρ. 19, 28, Αύγ. 8.
 Κασινάς: Νοεμ. 7.
 Καστινός: 'Ιαν. 25.
 Κάστολος: Δεκ. 18, 24.
 Καστρίκιος: Νοεμ. 7.

(Συνεχίζεται)

Οικονόμος ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΛΑΤΑΝΙΤΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

353. Ἐπιβάλλεται νὰ ἀλείφεται ὑπὸ τοῦ ἀναδόχου ὄλο τὸ σῶμα τοῦ βαπτιζομένου διὰ τοῦ εὐλογηθέντος ἔλαιου κατὰ τὸ μυστήριον τοῦ ἁγίου βαπτίσματος; Δὲν ἀρκεῖ ἡ χρῖσις ὠρισμένων μελῶν τοῦ σώματος, πού ὀρίζουν τὰ Εὐχολόγια; Γιατί νὰ γίνεται καὶ ποιό νόημα ἔχει ἡ ἀλείψις αὐτή; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Ν. Χαλκιά καὶ Β. Π.).

Σὲ τέτοιαις φύσεως ἐρωτήματα ἢ ἀπάντησις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δίδεται μόνον βάσει τῆς λογικῆς ἢ ἀναλογικῶς ὅπως γίνεται σὲ ἄλλες παρόμοιες περιστάσεις. Πρέπει στὴν κάθε περίπτωσι νὰ ἀναζητεῖται ἡ παραδοσιακὴ πρᾶξις, ὅπως μαρτυρεῖται ἀπὸ τὰ κείμενα τῶν πατέρων καὶ ἀπὸ τίς τυπικὲς διατάξεις, πού τὴν καθορίζουν. Ὑστερα μπορούμε νὰ ἀναζητήσωμε, ὅσο τοῦτο εἶναι δυνατόν, ἀπὸ τὴν θεολογία πάλι τῶν πατέρων καὶ ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῶν εὐχῶν, τοὺς θεωρητικοὺς λόγους πού συνετέλεσαν στὸ νὰ καθορισθῇ νὰ γίνεται ἔτσι, ὅπως ἀπὸ τὴν πρᾶξι τῆς Ἐκκλησίας καὶ τίς τυπικὲς διατάξεις προδιαγράφεται.

Στὸ μυστήριον ἐπὶ παραδείγματι τοῦ χρίσματος, ἢ τοῦ εὐχέλαιου, ἢ στίς χρῖσις μὲ τὸ ἁγιασμένον ἔλαιον τῆς κανδήλας τοῦ ἁγίου, ἢ ἀκόμη καὶ στοὺς ἁγιασμούς, δὲν ἔχομε χρῖσι ὀλοκλήρου τοῦ σώματος, ἀλλὰ ὠρισμένων μελῶν, τρόπον τινὰ ἀντιπροσωπευτικῶς (κεφαλῆς, αἰσθητηρίων, χειρῶν κ.λπ.), ἢ καὶ μόνον τοῦ μετώπου. Ἔτσι πιστεύεται διὰ τὸ ἁγιασμὸς ἢ ἡ κάθαρσις διαβαίνει στὸν ὄλο ἄνθρωπον, χωρὶς κατ' ἀνάγκην νὰ ἀλείφεται ἢ νὰ ραντίζεται καὶ ὀλοκλήρου τὸ σῶμά του.

Στὴν χρῖσι ὅμως μὲ τὸ ἐπορκιστὸ ἔλαιον, ἢ τὸ ἔλαιον τῶν κατηχουμένων ἢ ἐκκλησιαστικῆ πρᾶξις ἀπὸ τοὺς ἀρχαιστάτους χρόνους

μέχρι σήμερα απαιτεί την άλειψι με αυτό ολοκλήρου του σώματος. Ο επίσκοπος ή ο ιερέυς άρχικά φαίνεται ότι εσφράγιζε, έχριε δηλαδή σταυροειδώς, μόνον τὸ μέτωπο τοῦ κατηχομένου, λέγοντας ἢ τὸ «Χρίεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ (δεῖνα) ἔλαιον ἀγαλλιάσεως εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς...», πού προβλέπεται ἀπὸ τὰ Εὐχολογία μας, ἢ ἄλλες παρόμοιες φράσεις, ὅπως «Χρίεται ὁ δεῖνα εἰς τὸ ὄνομα...» (Θ ε ο δ ὠ ρ ο υ Μ ο ψ ο υ ε σ τ ί α ς, Κατήχησις ΙΓ' καὶ ΙΔ') ἢ «Χρίω σε τῷ ἐλαίῳ τούτῳ πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ παντὸς πνεύματος πονηροῦ καὶ ἀκαθάρτου καὶ πρὸς ἐλευθερίαν ἀπὸ παντὸς κακοῦ» (Διαθήκη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ 8) ἢ «Πᾶν πνεῦμα ἀκάθαρτον ἀποχωρεῖτω ἀπὸ σοῦ» (Ἀποστολικὴ Παράδοσις, Αἰγυπτιακὴ Διάταξις) ἢ «Χρίω σε διὰ τοῦ ἁγίου χρίσματος κατὰ πάσης ἀντικειμένης ἐνεργείας καὶ πρὸς ἐμφύτευσιν εἰς τὴν καλλιέλαιον τῆς Ἐκκλησίας σου καὶ πράττε τὸ καλὸν» (Αἰθιοπικὴ Παράδοσις, Αἰγυπτιακὴ Λειτουργία). Ἀργότερα ἢ σφράγισις αὐτὴ ἐπεξετάθη καὶ στὸ στήθος καὶ τὰ μετάρρηνα (τὰ νῶτα), πολὺ δὲ ἀργότερα σὲ ἄλλα μέλη τοῦ σώματος. Κάθε νέα σφράγισις συνωδευθήκε ἀπὸ μιὰ διβλικὴ φράσι, ὅπως βλέπομε στὰ νεώτερα χειρόγραφα καὶ στὰ ἐντυπα καὶ ὅπως γίνεται ἀπὸ προφορικὴ παράδοσι καὶ κατὰ τὴν χρίσι ἄλλων μελῶν, πού δὲν προβλέπονται ἀπὸ τὰ Εὐχολογία.

Οὐδέποτε ὅμως ἢ σφράγισις τοῦ μετώπου ἢ καὶ τῶν ἄλλων μελῶν θεωρήθηκε ἐπαρκής. Ἀφοῦ ὁ επίσκοπος ἢ ὁ ιερέυς εσφράγιζε τὸ μέτωπο τοῦ φωτιζομένου ἤδη ἀπὸ τὴν ἀρχαιοτάτη ἐποχὴ ἐπακολουθοῦσε ἢ χρίσις ὀλοκλήρου τοῦ σώματος μετὰ τὸ ἐποριστὸ ἔλαιο, πού ἐγίνετο ἀπὸ τὸν ἱερέα ἢ τὸν διάκονο ἢ τὴν διακόνισσα, στίς γυναῖκες, ἢ ἀπὸ ἄλλα πρόσωπα ἢ ἀπὸ τὸν ἀνάδοχο (βλέπε καὶ ἀπάντησι στὴν ὑπ' ἀριθμ. 222 ἐρώτησι. Ἐκεῖ λέγονται καὶ λίγα λόγια γιὰ τὸ νόημα τῆς χρίσεως). Εἶναι πολὺ σημαντικὸ ὅτι ἢ ἐπέκτασις αὐτὴ τῆς ἀλείψεως σ' ὄλο τὸ σῶμα δὲν ἐγίνε σὲ ἐποχὴ παρακμῆς γιὰ νὰ μπορῇ νὰ ἀποδοθῇ ἀπλῶς σὲ λόγους ἀπλοϊκῆς εὐλαβείας ἢ καὶ σὲ παρεξήγησι τοῦ νοήματος τῆς χρίσεως ἢ καὶ σὲ ἐσφαλμένη ἐρμηνεῖα τῶν παλαιῶν τυπικῶν διατάξεων. Ἀντίθετα οἱ μαρτυρίες ἐδῶ εἶναι ἀρχαιότατες, ὁμόφωνες καὶ σαφέστατες. Τὸ σῶμα ἐχρίετο ὀλόκληρο καὶ ἐλαμβάνετο μάλιστα πρόνοια

οὔτε μικρὸ μέρος του νὰ μὴ μείνη χωρὶς νὰ δεχθῆ τὴν ἐπάλειψι μετὸ ἡγιασμένον ἔλαιον.

Ἐπὶ παραδείγματι ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἱεροσολύμων μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἡ ἀλείψις ἐγένετο «ἀπὸ ἄκρων κορυφῆς τριχῶν ἕως τῶν κατωτάτων» (Κατήχησις Μυσταγωγικὴ Β' 3). Ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέγει ὅτι ἐχρίετο «ἅπαν τὸ σῶμα» ἢ «τὸ πᾶν» ἢ «πάντα τὰ μέλη» (Κατήχησις Β' 24, Εἰς Κολασσαεῖς 6, 2). Ὁ Θεόδωρος Μοψουεστίας παραδίδει ὁμοίως ὅτι ἠλείφετο «ἅπαν τὸ σῶμα» ἢ ὅτι ἐχρίετο «ὀλόκληρος» ὁ φωτιζόμενος (Κατήχησις ΙΓ' καὶ ΙΔ'). Ὁ Ψ. Διονύσιος Ἀρεοπαιγίτης λέγει ὅτι ἡ χρῖσις ἐτελεῖτο «πανσώμως» (Περὶ ἐκκλ. Ἱεραρχίας Β' 7). Τὸ ἴδιον καὶ οἱ διατάξεις ἄλλων τῶν χειρογράφων Εὐχολογίων ὀρίζουν ὅτι μετὰ τὴν σφράγισι τοῦ μετώπου ἢ ὠρισμένων μελῶν τοῦ σώματος ἀπὸ τὸν ἱερέα, ἀλείφεται «ἅλον τὸ σῶμα» μετὸ ἔλαιον. Ἡ ἴδια ἀπαιτήσις ἴσχυε καὶ γιὰ τὸ βάπτισμα τῶν γυναικῶν, παρὰ τὴν ἐμφανῆ δυσκολίαν τοῦ πράγματος. Καὶ ἐδῶ ἐσφραγίζετο ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον τὸ μέτωπον, τὸ δὲ ὑπόλοιπον σῶμα ἐχρίετο ἀπὸ τῆς διακόνισσος. («Καὶ πρῶτον μὲν ἐν τῇ φωτιζέσθαι τὰς γυναῖκας ὁ διάκονος χρῖσει μὲν μόνον τὸ μέτωπον αὐτῶν τῇ ἀγίῳ ἐλαίῳ καὶ μετ' αὐτὸν ἡ διάκονος ἀλείψει αὐτάς· οὐ γὰρ ἀνάγκη τὰς γυναῖκας ὑπὸ ἀνδρῶν κατοπεύεσθαι» Ἀποστ. Διαταγαὶ Γ' 16). «Ἄν δὲν ὑπῆρχαν διακόνισσος ἢ χρῖσις ἐγένετο ἀπὸ ἄλλης γυναῖκος· σὲ ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ ἂν δὲν παρευρίσκετο καμμία γυναῖκα, τότε μόνον τὴν χρῖσι ἀνελάμβανε ὁ βαπτίζων γέρον καὶ σεβάσμιος ἱερεὺς, ἴσως καὶ ἡ ἴδια ἢ βαπτιζομένη (Διδασκαλία Ἀποστόλων 16, Ἰωάννου Μόσχου, Λειμῶν 3).

(Συνεχίζεται.)

Φ.

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ ΚΖ' (1978)

ΠΑΤΕΡΙΚΑ : Κωνστ. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἀκαδημαϊκοῦ, Τοῦ Ἀγίου Ἰγνατίου Ἐπιστολαί. Α'. Πρὸς Ἐφεσίους, σ. 3, 41, 73, 113, 153, 193, 233, 265, 297, 329, 361, 401, 433, 465, 497, 529, 561.

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΑ : Ι. Κ., Ἡ Ποιμαντικὴ ἰδιορρυθμία, σ. 26. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὑποκειμενικὴ ἐπιείκεια, σ. 98. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Ποιμαντικὴ μεγαλομανία, σ. 136. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ταυτότης μαρτυρίας τοῦ Ποιμένος, σ. 162. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ καιρὸς τῆς Ἐξομολογήσεως, σ. 216. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ οἰκογενειάρχης Ποιμὴν, σ. 250. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὰ ἔργα εἶα τῆς τελειότητος, σ. 276. — Τοῦ αὐτοῦ, Φαρισαϊκὴ συνείδησις, σ. 314. Τοῦ αὐτοῦ, Ποιμαντικὴ προοπτικὴ τοῦ βῆθους συγκινησιακῶν διαταραχῶν, σ. 343. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἐπίγνωσις τῆς Θ. Χάριτος, σ. 383. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ «Ποιμαντικὴ ἀγανάκτησις», σ. 516. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ «Ποιμαντικὴ ὀργή», σ. 541. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Ἐξομολόγος Ποιμὴν ἐνώπιον τοῦ βατράχου, σ. 575.

Ἀρχιμ. Τιμοθέου Σ. Τριβιζᾶ, Τὸ Ποιμαντικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας εἰς τοὺς Ναυτιλλομένους, σ. 100, 138, 166, 218, 252, 278.

Πρωτοπρ. Ἀντωνίου Ἀλεβιζοπούλου, Πολλοὶ πλάνοι εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, σ. 546.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ : Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Τὰ στοιχεῖα τῆς χριστιανικῆς Λατρείας ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, (Γ'), σ. 8. — (Δ'), σ. 45. — Τὰ Λειτουργικὰ στοιχεῖα ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Εἰρηναίου, σ. 78. —

Τοῦ αὐτοῦ, Τὰ ἔργα τοῦ Ἁγίου Ἰουστίνου ὡς πηγὴ Λειτουργικῆς, σ. 118. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὰ Λειτουργικὰ στοιχεῖα τῆς Ἀποστολικῆς Παραδόσεως τοῦ Ἰππολύτου, σ. 158, 197, 237, 269, 301. 333 366, 406, 438, 469, 502, 533, 565.

Φ., Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες, σ. 38, 70, 109, 149, 190, 231, 261, 294, 326, 358, 397, 429, 461, 494, 526, 557, 584.

Ἰω. Παναγοπούλου, Ὑφηγ. Παν. Ἀθηνῶν, Ἡ Κατήχησις στὴν Ἁγία Γραφή ὡς Λειτουργικὴ Πράξις τῆς Ἐκκλησίας, σ. 419, 447, 481.

ΕΠΟΙΚΟΔΟΜΗΤΙΚΑ : Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Ἡμερολόγιον Κηρύγματας, (Ἰανουάριος), σ. 12.— Τοῦ αὐτοῦ, (Φεβρουάριος), σ. 49.— Τοῦ αὐτοῦ, (Μάρτιος), σ. 82, 122. — Τοῦ αὐτοῦ, (Ἀπρίλιος), σ. 201. — Τοῦ αὐτοῦ, (Μάιος), σ. 241. — Τοῦ αὐτοῦ, (Ἰούνιος), σ. 372, 305. — Τοῦ αὐτοῦ, (Ἰούλιος - Αὐγούστος), σ. 369. — Τοῦ αὐτοῦ, (Σεπτέμβριος), σ. 409, 472. — Τοῦ αὐτοῦ, (Ὀκτώβριος), σ. 506. — Τοῦ αὐτοῦ, (Νοέμβριος), σ. 536. — Τοῦ αὐτοῦ, (Δεκέμβριος), σ. 569. — Μητροπ. Δράμας Διονυσίου, Ἡ Μυστικὴ Πανοπλία τοῦ Χριστιανοῦ, σ. 93. — Τοῦ αὐτοῦ, Σωματικὰ καὶ ψυχικὰ νοσήματα, σ. 131. — Τοῦ αὐτοῦ, Καιρὸς τοῦ θρηνησαι, σ. 211. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ σύσσημον τῆς προδοσίας, σ. 246. — Τοῦ αὐτοῦ, Εἰς τὰ δεσμὰ τῆς εἰδωλολατρείας, σ. 309. — Τοῦ αὐτοῦ, Συγχωρήσατέ τους, σ. 337. — Τοῦ αὐτοῦ, Εἴμεθα ὀφειλέται, σ. 377.— Τοῦ αὐτοῦ, Τίνα ζητεῖτε; σ. 415, 442. — Μιχ. Στασινοπούλου, Ἀκαδημαϊκοῦ. Ὑπερηφάνεια καὶ Συγγνώμη ἢ ὁ Στρατηγὸς καὶ ὁ Στρατιώτης, σ. 444, 476, 510. — Βασ. Μουστάκη, Ἐκολλήθη ἡ ψυχὴ μου ὀπίσω Σου..., σ.

35.—Το ὕ α ὑ τ ο ὕ, Ἐνα σκληρὸ κήρυγμα, σ. 63.—Το ὕ α ὑ τ ο ὕ, Δύο ὄψεις τῆς Θείας Σοφίας, σ. 107. — Το ὕ α ὑ τ ο ὕ, «Ὁ θάνατος ἐξανθρωπίζει τὴ γῆ», σ. 182.—Το ὕ α ὑ τ ο ὕ, Χριστὸς Ἄνεστη!, σ. 257. — Το ὕ α ὑ τ ο ὕ, Λόγια καὶ ἔργα, σ. 285. — Το ὕ α ὑ τ ο ὕ, Διδάσκαλοι καὶ Πατέρες, σ. 322. — Το ὕ α ὑ τ ο ὕ, Ἄναδρομικὴ ἐνοχὴ, σ. 356. — Το ὕ α ὑ τ ο ὕ, «Ἀπὸ τὸ ρόδο, ἀγκάθι», σ. 395. — Το ὕ α ὑ τ ο ὕ, Βαδίζοντας πρὸς τὸν Γολγοθᾶ, σ. 427.—Το ὕ α ὑ τ ο ὕ, Ποιὸς εἶναι ἄπτωτος, σ. 459. — Το ὕ α ὑ τ ο ὕ, Ἄπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Ἰώβ, σ. 524. — Το ὕ α ὑ τ ο ὕ, Τί εἶπε, λίγο πρὶν ἐκπνεύσῃ, ὁ ποιητὴς Καίσαρ Βαλιέχο, σ. 555. — Το ὕ α ὑ τ ο ὕ, Ὁ Θεὸς μαζὶ μας, σ. 580. — Α. Ν. Τσιριντάνη, Οἱ Δυστυχισμένοι, σ. 347. — Ἄριστ. Παύλου, Ἡ Πολυώνυμος κόρη: Ἡ Χαρά, σ. 67, 180. — Το ὕ α ὑ τ ο ὕ, Ὁ Θρόνος, σ. 351. — Το ὕ α ὑ τ ο ὕ, Ἄνθος-Κρίνον, σ. 521.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ: Μητροπ. Περιστερίου Ἀλεξάνδρου, Ὁ Μεγαλομάρτυρας Χριστόφορος, σ. 87. — Το ὕ α ὑ τ ο ὕ, Ἡ Ἁγία Ἐλένη, σ. 126. — Το ὕ α ὑ τ ο ὕ, Ἀνδρέας ὁ «Σαλός», σ. 205. — Δημ. Σ. Φερούση, Μορφές τοῦ Γένους, σ. 185, 228, 291.— Πρωθιερέως Νικολάου Πσπαδοπούλου, Ἄπὸ τὸ Ἐφημεριακὸν Συναξάρι τοῦ 1821 (Κακαβᾶς Γεώργιος), σ. 281, 324. — Νικ. Ἀντωνίου, Ἀρχ/κοῦ Ἐπιτρόπου Μακρακώμης, Ὁ Ἄπ. Παῦλος καὶ τὸ σημεῖον ἐπαφῆς του μετὸν Χριστιανισμόν, σ. 345. — Π. Β. Πάσχου, Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς καὶ Ἅγιος Παντελεήμων, σ. 388, 422, 451, 484, 518, 543, 577.

ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΚΑ: Οἰκονόμου Κωνσταντίνου Πλατανίτη, Ἐορτολόγιον, σ. 66, 184, 227, 260,

288. — Τοῦ αὐτοῦ, Δ' Ἅγιος Κατάλογος τῶν ἐν ἀθλήσει καὶ πάσῃ ἀσκήσει ἐκλαμπάντων φαιδρῶς, σ. 491, 553, 582.

ΔΙΑΦΟΡΑ: Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη, Ἡ Ἱερατικὴ Σχολὴ Πρεβεζῆς, σ. 28, 104, 143, 169. — Ἀρχιμ. Ἱεροθέου Βλάχου, Ἱεροκήρυκος, Μία ὀρθόδοξη παρουσία, σ. 31, 141, 173, 222, 316, 385. — Πρωτοπρεσβ. Ἀντωνίου Ἀλεβιζοπούλου, Ἐπιτροπὴ μελέτης προβλημάτων διακινουμένων ἐργατῶν, σ. 61, 145. — Δημ. Χ. Θεοχάρη, Ἡ πίστις τῶν σκλαβωμένων Ἑλλήνων εἰς τὸν Ἀναστάντα Κύριον ὡς παράγων ἀπελευθερώσεως τούτων ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν, σ. 454, 487. — Χρήστου Γιανναρά, Τὸ Ἱερατικὸ ἦθος τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ χειροτονία τῶν γυναικῶν, σ. 164, 225, 254. — Χρήστου Τζουμάκα, Πάσχα 1978 εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα· τὸ Ἅγιο Φῶς, σ. 318. — Π.Κ., Τὰ Βιβλία τοῦ Ἱερομονάχου Τιμοθέου Κιλίφη, σ. 394. — Ἀφιέρωμα στὴ Βίβλο, σ. 548.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ: Εἰς τὰ θυρανοίξια τοῦ 1978, σ. 6. — Ἡ Ἀκολουθία τοῦ Ἁγιασμοῦ, σ. 6. — Μιμητῆς τοῦ Κυρίου, σ. 7. — Οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι, σ. 43. — Ἡ δόξα τῆς Θεοτόκου, σ. 44. — Στολίζει καὶ ἑαυτὸν, σ. 44. — Τὸ παράδειγμα τοῦ Τελώνου, σ. 76. — «Ἐγὼ καθεύδω καὶ ἡ καρδία μου ἀγρυπνεῖ», σ. 76. — Ὁ Ἱερομάρτυς Πολύκαρπος, σ. 77. — Ἡ Κυριακὴ τῆς Ὀρθοδοξίας, σ. 116. — Ἰ. Κλήρος καὶ '21, σ. 116. — Ἡ ἀκλίμαξ τοῦ Παραδείσου», σ. 117. — Μαρία ἡ Αἴγυπτία, σ. 155. — Ἰνα λάβωμεν χάριν καὶ δύναμιν, σ. 156. — «Ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός», σ. 157. — «Τὸ Ἐπιτίμιον φοβηθέντες», σ. 195. — Ὁ ἄμβων κατὰ τὴν Μ. Παρασκευήν, σ. 195. — Ἡ θεία Λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως, σ. 196. — Τὸ Πεντηκοστάριον, σ. 235. — Παλλὰ θὰ προσφέρῃ, σ. 235. — «πῦρ ἐν κόλπῳ», σ. 236. — Μάρθα

καὶ Μαρία, σ. 267. — Εὐλογημένος καρπός, σ. 267. — Ἡ Ἀνά-
ληψις τοῦ Κυρίου, σ. 268. — Τοῦ ὀφείλομεν ἀσφαλῆ ἡνιοχίαν, σ.
299. — Ἀναγκαῖα σύστασις, σ. 300. — Οἱ Ἅγιοι Πάντες, σ.
300. — Ὅχι μὲ φειδώ, σ. 331. — Ἀβάσιμος ταῦτις, σ. 331. —
Οἱ δύο πρὸς τὴν Θεοτόκον Παρακλητικοὶ Κανόνες, σ. 331. — Μὲ
πλέον αἰσθητὴν ἐπιτυχίαν, σ. 364. — Ἄλλο ἁμαρτία καὶ ἄλλο
ἁμαρτωλός, σ. 364. — Συγχωρητικός, σ. 365. — «Διδακτοὶ
Θεοῦ», σ. 436. — Μὲ τὴν ἑναρξίν τοῦ σχολικοῦ ἔτους, σ. 436. —
Αἱ ἐπὶ θύραις ἐκλογαί, σ. 437. — Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, σ. 467.
— Μὲ αἰσιοδοξίαν, σ. 467. — Ποιμαντικὴ αἰσιοδοξία, σ. 468. — Κά-
λαμοι Χριστοῦ, σ. 500. — «Χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτός...», σ. 500. —
Ἐναγκαλιστικὸν ἐνδιαφέρον, σ. 501. — Τὸ χρυσοῦν στόμα τῆς
Ἐκκλησίας, σ. 531. — Δίδαγμα ἀπὸ τὴν ἑορτῆ τῶν Εἰσοδίων, σ.
532. — Σωτήριος αἰγός, σ. 532. — Πολυτάλαντος ψυχὴ, σ. 563.
— Κυρία προϋπὸθεσις, σ. 563. — Χριστὸς ἐπὶ γῆς!, σ. 564.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ Ι.Σ.Κ.Ε., σ. 175.

== Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α ==

Κ. Γ. Μπόνη, Ὁμ. Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἀκαδημαϊκοῦ, Τοῦ
Ἁγίου Ἰγνατίου Ἐπιστολαί. Α' Πρὸς Ἐφεσίους. (Σχόλια). — **Ἐπίκαιρα**.
— **Εἰδὰγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Τὰ Λειτουργικὰ
στοιχεῖα τῆς «Ἀποστολικῆς Παραδόσεως» τοῦ Ἰππολύτου (ΙΓ'). —
— **Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου**, Ἡμερολόγιον Κηρύγματος (Δεκέμ-
βριος). — **Ι. Κ.**, Ὁ Ἐξομολόγος Ποιμὴν ἐνώπιον τοῦ Βατράχου (Α'). —
Π. Β. Πάσχου, Ρωμανός ὁ Μελφιδὸς καὶ Ἅγιος Παντελεήμων. —
Βασ. Μουστάκη, Ὁ Θεὸς μαζί μας. — **Οἰκονόμου Κωνσταντίνου**
Πλατανίτη, Δ' Ἅγιος Κατάλογος τῶν ἐν ἀθλήσει καὶ πάσῃ ἀσκήσει
ἐκλαμπάντων παιδρῶς. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ
ἄλλας ἀπορίες. — Περιεχόμενα τοῦ Τόμου ΚΖ' (1978).

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιού 1, Ἀθήναι 140.
Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΣ - ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1978

† 'Ο Περιστερίου Άλ ξ α ν δ ρ ο ς

† 'Ο Πατρών Ν ι κ ό δ η μ ο ς

† 'Ο Δράμας Δ ι ο ν ύ σ ι ο ς

Μιχαήλ Στασινόπουλος, 'Ακαδημαϊκός

Ευάγγελος Δ. Θεοδώρου, Καθηγητής Πανεπιστημίου 'Αθηνών

'Ιωάννης Φουντούλης, Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

'Ιωάννης Κορναράκης, Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

'Ιωάννης Παναγόπουλος, 'Υφηγητής Πανεπιστημίου 'Αθηνών

'Αρχιμανδρίτης Τιμόθεος Τριβιζάς

» Φιλάρετος Βιτάλης

» 'Ιερόθεος Βλάχος

Πρεσβύτερος 'Αντώνιος 'Αλεξίδουπος

» Νικόλαος Παπαδόπουλος

» Νικόλαος 'Αντωνίου

» Κων)νος Πλατανίτης

Χρήστος Γιανναράς

Π. Β. Πάσχος

Βασίλειος Μουστάκης

Δημήτριος Θεοχάρης

Δημήτριος Φερούσης

'Αριστ. Παύλου

Χρ. Τζουμάκας